

גלגל ימים, אלז חסור ונכור לא שמוע צע"ז, ויזכר הן עתידן לשמש נכרך גדול של רומי, שנאמר ונטה עליה קו חסור ולגני צור, ורננן אמרי איהי שלל קנלו את חסורה שיתנה מתוך הסך דכתיב ויהי כשמעכם את הקול מתוך הסך הכתוב עליהן הוא חסור כי הכה הסך יכסה וכו', אלז ישראל שקנלו חסורה מתוך הסך עליהם הוא חסור ועלך חסר ה' וכנדרו עלך ירח, ע"כ. וככ"י כרמולי לא חס המעתיק על יעשו וכתב את הסיום הזה נמקומו פה.

פ ס ק א כ"ב.

ש"ש איש.

(א) ש"ש איש בד', (ישעיה ס"א י') הלא אתה תשוב תחיינו ועמד ישמחו בך (תהלים פ"ה ז'), (ב) א"ר אחא עמד ועירך ישמחו בך. ותאמר שרה צחוק עשה לי אלהים וגו' (בראשית כ"א ו'). (ג) ר' יהודה ור' סימון ור' שמואל בר רבי יצחק, (ד) ראובן בחרוה, שמעון מאי איכפת ליה, שהרי שרה אומרת כל השומע יצחק רי, א"ר לוי את מוצא כשילדה אמנו שרה כל העקרות נפקדו עמה, וכל החרשים נתפקדו, וכל הסומים נתפתחו, (ה) וכל האלמים נתרפאו, (ו) וכל השומים נשתפו, והיו הכל אומרים הלואי שתיפקד אמנו שרה פעם שנייה שנפקד עמה, (ז) ר' ברכיה בש"ר לוי, (ח) להוסיף על המאורות, נאמר כאן עשיה, ויעש ה' לשרה כאשר דבר (בראשית כ"א א'), ונאמר להלן ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים (שם א' מ"ז), מה עשייה האמורה להלן, ליתן אורה לעולם, אף כאן ליתן אורה לעולם, ונאמר כאן עשיה, ונאמר להלן והנחה למדינת עשה (אסתר ב' י"ח), מה עשה האמורה להלן, ליתן (ט) דורניא לעולם, אף עשייה האמורה כאן

הערות ותקונים.

(א) ש"ש איש, היא הפטרת פ' נצבים, שציעית לשבע דנחמתי. (ב) א"ר אחא עמד כו', הדברים סתומים, ונמדדסים לא מנחמי המאמר הזה. (ג) ר' יהודה כו', כשה נמדדש צ"ר פני, ומונח צילקוט וירא רמז צ"ג בשם הפסיקתא, ושם הני' ר' נרביה צ"ר יודה צ"ר סימון צ"ר שמואל צ"ר רבי יצחק, ונפסיקתא רבתי פסקא ויהי פקד את שרה (פמ"ג) א"ר יהודה צ"ר סימון צ"ר חנין צ"ר שמואל צ"ר יצחק וע"ש שנים רבים, וככ"י אקספארד ר' יודן ר' סימון ר' חנין ר' שמואל צ"ר יצחק, וחסר שם עד כיון שילדה שרה. (ד) ראובן בחרוה שמעון מה איכפת ליה, פ"י חס ראובן שמה מה שמה יס לשמעון, ושרה אומרת כל השומע יצחק ל', ועל זה הצי"ר ר' לוי אתה מונח כשילדה אמנו שרה כל העקרות נפקדו עמה, ונמדדש צ"ר הלשון מתוקן יותר חס שרה נפקדה אחרות מה איכפת להם אלז כשה נפקדה שרה הרבה עקרות נפקדו עמה שרי כו'. (ה) וכל האלמים נתרפאו זה חסר נמדדש שם. (ו) וכל השומים נשתפו, כ"ה נמדדש צ"ר שם, (נפי המיוחס לו) כתב נשתפו חזר דעתו נשופי, וחזרוו הלך המ"כ וכתב נשתפו חזרו לדעתו להיות נשופי שקטים ושלמים נרעיוניהם ע"כ, חולם נשתפו הוא מלשון משנה, כאשר היתה הערך צורך שפי, ח"ל צפ"צ צניטין [הוא דף כ"ג ע"א] שפי ונשתפה וחזר ונשתפה, פ"י חזר לדעתו, ועל זה כתב המוספי פ"י צלשון ויהי צפ"צ צניטין ונשתפה וחזר (ז) ר' נרביה בש"ר לוי, נמדדש שם חסרים המלות ר' נרביה, ונאמר שם ר' לוי אמר. (ח) להוסיף על המאורות פ"י כדאמריקן סוטה י"ב ע"א גני משה כשה שולל נחמלא כל הצית אורה, וכן כשנולד יצחק, ועיין צמ"כ ער פ"י אחר. (ט) דורניא, ככ"י אקספארד ידיה, וצילקוט וירא רמז ל"ג דורניא, ונשלשם נרד לתקן דורניא, כמו שהוא צ"ר שם, ונערך ערך דריה בשם מדרש צ"ר, ופסיקתא דש"ש איש, והמלה יונית

כאן, ליתן דורניא עולם, (י) ר' ברכיה בשם ר' לוי, את מוצא כיון שילדה אמנו שרה את יצחק, היו אומות העולם אומרים, חס ושלוס לא ילדה שרה את יצחק, אלא הגר שפחת שרה היא ילדה אותו, מה עשה הקב"ה ייבש דרי נשותיהן של אומות העולם, והיה במרוניות באות, ונושקות עפר גרלה של שרה, ואומרות לה עשי מצוה והניקי בניי שלנו, והיה אברהם אבינו אומר שרה אין זו שעה של הצנע, קדשי שמו של הקב"ה, ושבי בשוק (יא) והניקי ביניהן, הה"ד הניקה בנים שרה (בראשית כ"א ו'), הניקה בן אין כתיב כאן, אלא (יב) הניקה בנים, והרי דברים ק"ו, ומה אם בשר ודם שבאת לו שמחה, שמח ומשמח את הכל, כשיבא הקב"ה לשמח את ירושלים עאכ"ו.

שוש

הערות ותקונים.

ᾠδρα ופי' מתנה ומתנה, וכן מזה וצאו כל הנולדים כלן לכבדן והצילו דוראות של עטרות (שמ"ר פ"ה), ולאחז כי יהיה לרצון לפני הקורא צהציוי פה את הדברים אשר כתבתי בשערן (מתכרת שיהי שנת חר"ז נד כ"ח), ח"ל ש: וכן חראה שאלמרו (נ"ר פ"ג) ויקרא אברהם שם בנו יצחק יצחק לעולם, ניתן דוריה לעולם. ח"ר יצחק חפשיית י"ד עשרה, כנגד עשרת הדורות, נד"י תשעים, הנת תשעים שנה תלד, קר"ף מלא, הלכן מלא שנה, ח"ת כנגד המילה, המאמר קשה הנה. ועתה קורא יקר עמוד ותשומתם ח"ך המדפיסים השחיתו הכונה בלשון לא ידעו פי' מלת דוריה, כי צילקוט רמז צ"ב הביא מאמר המדרש מנ"ר, וגורם צטעות דרוריה, והמפרש צד צילקוט מפרש על המלה דרוריה פי' חפשיית ר"ל מלשון דרור לכן המניחים הצנו ג"כ במדרש צדו על דוריה "חפשיית" כמו שמואל צילקוט, ואח"כ היה מתחיל במדרש יצחק, ר"ל טעם השם הזה דרשו נועריקון ה"ד כנגד י"ד דורות וכו' כמו שהוא לכונן צילקוט שם צס המדרש אצל המדפיסים חצנו שהסם יצחק הוא אמורא, והסיפו "א"ר" לכניה והמלה חפשיית הנרשמת בחון על דוריה הוצא פניהם שלא נמקומה אחר השם יצחק ונעשה המאמר המצנע והמנוטע "א"ר יצחק חפשיית", ובמדרש שם נסיום המאמר נאמר ג"כ לכונן נאמר כאן עשיה ונאמר להלן והנחה למדינת עשה מה עשיה שנאמר להלן ניתן דוריה לעולם ח"ך עשיה שנאמר כאן ניתן דוריה לעולם, וצילקוט שם, גם פה צטעות דרוריה והמפרש צדו מפרש גם זאת פי' חפשיית. וגם יז להעיר צפסיקתא רבתי פסקא ח"ז ו' פקד את שרה, כשילדה שרה כל-סומא שהיה בעולם נפתח, וכל פסח שנה, וכל אלס נפקח וכל שנה נתרפא, משל למלך שהיה לו חוזה, והגיע שנתה, המלך מנקה להראות כמה חוזה מוכנז עליה, נתן צריות שיפתח הפלקיות, ומהיכן את דורש כן, מדכתיב ויעש אברהם משתה גדול, גזירה שיהי כתיב הכא משתה גדול, וכתיב התם ויעש המלך משתה גדול, מה משתה גדול האמור להלן והנחה למדינת עשה פותח הפלקיות, ח"ך כאן כל שנה וסומא נתרפאו ע"כ. הנאון בעל זרע אפרים מוצא צילאורו שם, נתן צריות פי' פקודה שיפתחו את בית האסורים ע"כ וצאמת פלקיות ציוני *ψαλαγ* בית הסוהר פירושו אצל צילאורו מלת צריות, פקודה, דברי צבאות הוא, ועתה ראייתי שגם המפרש דפוס צרעסליא (סימן ד' אות ג') כתב פי' נתן לצריות מתנה שיפתחו להם הצית האסורים להוציאם לחירות ע"כ. וגם הוא חולס תלוס, אולם לדעתי צ"ל נתן דרוריה ור"ל מתנה ומשורה, ואח"כ נעשת צטעות בריות, אך שם הצאחי סעד לדברי, מהעדר ערך דרוריה, שצנא מאמר המדרש מנ"ר שהצאחי גם צס פסיקתא פסקא דשז אשיש, ושערתי צנפשי כי כוונת הערוך להפסיקתא רבתי למאמר שהצאחי, אולם עתה כאשר חנני ה' צפסיקתא הישנה שלפנינו, אורו עיני לדעת שאלה כוון הערוך ולא להצנחי אשר לא היה לנגד עיניו ולא הביאה כלל, ואנחנו הראויים את המאמר אשר הביא נצז לנגדנו פה, ודברי הפסיקתא רבתי מתנה יצאה עם הסופות ושנוים, וראייתי כר"י מונק. (י) ר' צרכיה צ"ר לוי, מונא צילקוט שם רמז צ"ב צס הפסיקתא, וצ"ר שם הלשון משנה קצת. (יא) והניקי צימח, צ"ר צילקוט שם סיים כדי שידעו הכל שהתחיל הקצ"ה לעשות לנו נסים וגלתה דדיה והיו נוצעות כשתי מעינות והיו מערונות צלות ומעיקות את צניהם מונח, ואומרות אין אנו כדאין להניק את צנינו מתלצה של צדקית, הה"ד הניקה צנים. (יב) הניקה צנים, חסר הסיום וכן גם צכ"י אקספארד, וכנ"ל מלמד שהניקה צניהם של אומות, ומונא לכונן צערך

(יג) **שוש אישי בה'**, כתיב זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו (תהלים קי"ח כ"ד), **א"ר אבין** אין אנו יודעין כמה לשמוח, אם ביום אם בהקב"ה, בא שלמה ופירש, נגילה ונשמחה בך, בך בתורתך, בך בישועתך, **א"ר יצחק** בך, בעשרים ושתים אותיות שכתבת לנו בתורה, **ב' תרין**, כ' עשרין (יד) דהנינן תמן נשא אשה ושהה עמה עשר שנים, ולא ילדה, אינו רשאי ליבטל מפריה ורביה, גרשה מותרת להנשא לאחר, ורשאי השני לשהות עמה עשר שנים, אם הפילה מונה משעה שהפילה, (טו) האיש מצוה על פריה ורביה, אבל לא האשה, ר' יוחנן בן ברוקה אומר על שניהם הוא אומר, ויברך אותם אלהים ויאמר להם אלהים פרו ורבו (בראשית א' כ"ח), (טז) מעשה בציון באחד שנשא אשה, ושהה עמה עשר שנים, ולא ילדה, אתון לגבון ר' שמעון בן יוחאי, בעון למשתבקה, (יז) אמר לה כל חפץ שיש לי בתוך ביתי, מלי אותן ולכי לבית אביך, אמר להן ר' שמעון בן יוחאי, כשם שנזדווגתם בתוך מאכל ומשקה, כך אי אתם פורשים זה מזה אלא מתוך מאכל ומשקה, מה עשת עשתה סעודה גדולה ושיכרתו ויתר מראי, ורמזה לשפחותיה ואמרה להן, מלו אותו לבית אבא, בחצי הלילה נינעד משנתו, אמר להן היכן אני נתון, אמרה לו לא כך אמרת לי כל חפץ שיש לך בתוך ביתי מלי ושאי אותו ולכי לבית אביך, וכדן הוא, אין לי חפץ טוב מכל, וכיון ששמע בן יוחאי כך, נתפלל עליהם ונתפקרוי הקב"ה פקד עקרות, והצדיקים פוקרין עקרות, וירי רברים קל וחומר, (יט) ומה בשר ודם שמח שמחה משמח את הכל, כשיבא הקב"ה לשמח את ירושלים, וישראל מצפין לישועתו של מקום, על אחת כמה וכמה:

שוש אישי בה', (כ) למאורנה שהלך בעלה ובנת וחתנה למדינת הים, באו ואמרו לה באו בנייך אמרה להם ישמחו כלותי, הרי חתניך, אמרה להם ישמחו בנותי, כיון שאמרו לה הרי בעלך, אמרה להם הא חרו חרו שלימה, כך לעתיד לבא הנביאים אומרים לירושלים, בניך מרחוק יבואו (ישעיה ס' ד'), והיא אומרת

הערות ותקונים.

נערך ערך צנ ג' נשם פסיקתא דשז אשז. (יג) שז אשז וכו', מונח נשם הפסיקתא צילקוט ישעיה רמז סס"ה וצילקוט תהלים רמז תתע"ו, וכן נשנה נמדרש חזית פי נגילה ונשמחה, ומונח נש"ל בלצרנאל ישעיה ס"א (דף ז' ע"ב) נשם פסיקתא רבתי. וט"ס הוא, וצ"ל פסיקתא, ועני לא ראחם את הפסיקתא, אך לקח דבריו הפסיקתא לכן חסר בלמונע המאמר אשר השמיט הצילקוט כי לאורו הלך. (יד) דמנין תמן, משנה יצמות ס"ד ע"א, וצ"ל נכאן ד"א נגילה ונשמחה צנ דמנין תמן, כמו שהוא נמדרש חזית פי נגילה ונשמחה צנ, ושם מונח רק התחלת המשנה. (טו) האשז מנשה, משנה שם ס"ה ע"ב, וצירוף שם פי' ה' המנשה הואת כלולה יחד עם המנשה שלפניה נשא אשה, ושחיה מנשה אחת הן. (טז) מעשה צדיק, נשנה נמדרש חזית שם צס ר' חזי, ומונח צילקוט צראשית רמז א' נשם הפסיקתא. (יז) ח"ל כל חפץ כו', כ"ה צכ"י אקספארד צילקוט שם, חלל נמדרש חזית שם מוסחא אחרת תמן גבי רצ"י צעין למשתבקה דין מדן, אמר להן חייכון כסם שזדווגתם זה לזה צמאל ונמשה, כך חין אחם מתפרשים חלל מתוך מאכל ומשהה הלכו צדרכיו ועשו לעצמן י"ט, ועשו סעודה גדולה ושכרתו יותר מדאי, כיון שכתבשנה דעתו עלי, אמר לה צתי ראי כל חפץ טוב שיש לי צצית טלי אותו ולכי לצית חנך, מה עשתה היא, לאחר שזן רמזה לשפחותיה וכו' כמו שהוא לפנינו. (יח) הקצ"ה פקד, ז"ל מה הקצ"ה פוקד עקרות חף צדיקים פוקדים עקרות, כמו שהוא נמדרש חזית שם. (יט) ומה צ"י שמה, כ"ה גס צכ"י אקספארד וצילקוט, חלל נמדרש חזית ומה חס ציד על שאמר לבשר ודם שכתובי חין לי חפץ צעולם טון מתך נפקדו, ישראל המחכים לישועת הקצ"ה בכל יום ואומרים חין לנו חפץ טוב צעולם חלל אחת עאלכו, הוי נגילה ונשמחה צנ. (כ) למטורונה, נשם נמדרש חזית שם וצילקוט ישעיה רמז סס"ה נשם הפסיקתא, ולפסקא הואת כיון מדרש המדרש צדים רבה (המאמר מנדרש ציר וי"ר) סוף ולחזקן, ח"ל ד"א שז אשז צה' למח"ד לאשה שהלך צעלה וצנה למדה וכו' ברכתיב בפסיקתא עד שוש אישי ע"כ, ז"ל דשז אשז, גס המאמר שם לפני זה, ח"ר צרכים

אומרת להן ישמח הר ציון (תהלים מ"ח י"ב), ובנותיהן על צד תאמנה (ישעיה שם), והיא אומרת להם, תגלנה בנות יהודה (תהלים שם), וכיון שהוא אומר הנה מלכך יבא לך (זכריה ט' ט'), היא אומרת להן, הא חרו חרו שלימה:

שוש אשיש בה' תגל נפשי באלהי כי הלבישני בגדי ישע (ישעיה ס"א י'), ליתומה שנדרה בפלמין, כיון שהגיע עונתה לינשא, אמרין לה אית לך כלום, והיא אומרת להן, אית לי מן אבא, אית לי מן סבא, כך ישראל יש להן זכות משל אברהם, ויש להן זכות מאבינו יעקב, (כב) כי הלבישני בגדי ישע, בזכות של אבינו יעקב, ואת עורות גדיי העזים הלביש על ידיו (בראשית כ"ז י"ו), ומעיל צדקה יעמני (ישעיה שם), בזכותו של אברהם, כי ירדתי וגו' (בראשית י"ח יט) (כג) כחתן יכהן פאר (ישעיה שם), את מצא כיון שעמדו ישראל על הר סיני, היו (כד) מצמצמין עצמן ככלה, פותחין אחת וקומצין אחת:

(כה) בעשרה מקומות נקראו ישראל כלה, שש על ידי שלמה, ושש על ידי ישעיה ואחת ע"י ירמיה, שש על ידי שלמה, אתי מלכנן כלה (שח"ד ר' ח')

לבבתיני אחותי כלה (שם שם ט'), מה יפו דודיך אחותי כלה (שם שם ט'), נופת תמונה שפתותיהן כלה (שם שם י"א), גן נעור אחותי כלה (שם שם י"ב), באתי לגני אחותי כלה (שם ה' א'), ושש על ידי ישעיה, כי כולם כערי תלבישי ותקשרים ככלה (ישעיה מ"ט י"ח), כחתן יכהן פאר וככלה תערה כליה (שם ס"א י'), ומשוש חתן על כלה (שם ס"ב ה'), ואחת על ידי ירמיה, קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה (ירמיה ז' ל"ד), (כו) וכנגדן לבש הקב"ה עשרה לבושים, הלבוש הראשון

הערות ותקונים.

נער מקומות קרא הקב"ה לישראל כלה הוא מפקקא הזאת. (כא) היא אומרת להן הא חרו חרו שלימה, נמדרש חזית שם ס"ס דכתיב גילו מלך נח נין שז אשז זה תגיל נפשי באלהי. (כב) כי הלנשי בגדי ישע, בזכות של אבינו יעקב, הדורש הולך ומפרש מה שאמר לעיל, יש להם זכות משל אברהם, ויש להם זכות מיעקב, ומפרש זכות יעקב ברישא, כי כן מורה סדר הכתוב בישיעה כי הלנשי בגדי ישע, דהיינו עורות גדיי עזים שהלנשי רנקא את יעקב, וע"ז קיבל הנכרות מאביו, ואח"כ מפרש סוף הפסוק ומעיל דקרא יעמני, קאי על אברהם שנאמר זו כי ידעתי וגו' והכוונה על סיפא דקרא לעשות דקרא ומשפט, ויעין זילקוט ישעיה רמז ס"ס, ותראה שלשון משוש, וכוון כנירסא הפסיקתא שלפניו. (כג) כחתן יכהן פאר, כ"ה זילקוט ישעיה שם, והכוונה על סיפא דקרא וככלה תערה כליה. (כד) מצמצמין, מונח צורף ערך נמשג ג' נשם פסיקתא דשז אשז ומפרש מקשטין, ונמתורגמן ערך נמשג, כתב ותקא הצניף ותתכס ח"י ונסינת רדידא ואיתנחמנת ציה, וכן כי כסתה פניה, ארום נמשגה אפהא עכ"ל, ולכ"ז עיניו עטוף וכסוי. (כה) נעשרה מקומות, מונח זילקוט ישעיה רמז שס"ז נשם הפסיקתא, כי הנין נרמז שלפניו מוסב גם על הרמז הזה, גם נלמה נמדרש דברים רבם סוף ואחתהן, והמסדר העיד נעמנו שלקח המאמר מן הפסקא הזאת, כמו שהעירותי בהערה כ', אך המקרא לא נעיל חסר שם, והמקרא נאמני לגני אחותי כלה נמשג ממקומו גם נמשג המאמר הזה נמדרש חזית פ' מה יפו דודיך אחותי כלה, וראשיתו שם, ר' זרכיה ור' הלנז נש"ר שמואל בר נחמן אמר, נעשרה מקומות, והרב הארנבאלי בישיעה ס"א (דף נ' ע"ג) הביא זה נשם הפסיקתא. (כו) ואחת ע"י ירמיה קול חתן וקול כלה, וכיה נמדרש דבר וחזית שם, אצל זילקוט ישעיה שם הביא קרא אחר מירמיה והוא התשכח נחולה עדיה כלה קאוריה (ירמיה ז' ל"ג), וא"כ לפי' נמשג ז' פעמים בירמיה ישראל נקראו כלה, ויהיה המספר אחד עשר, לא נעשרה ונ"ע ציה. (כז) וכנגדן לבש, כ"ה זילקוט שם, ומונח בשבלי הלקט כ"י ערונה הראשונה סימן ח' נשם הפסיקתא דשז אשז, אצל נמדרש דבר וחזית נשתנה הלשון קצת, ונפסיקתא רבתי פסקא שז אשז (פליג), ונפסקא אחרת דשז אשז, ונמדרש ש"ט מוזמר נ"ג, וזילקוט תהלים רמז תתמ"ד ה"י שצעה לצושים לבש הקב"ה, ועפ"י הפסיקתא דיל"י יסד הקליר נביט לר"ה מלך אזור נצורה כו', נעשרה לצושים כו', ויפה כתב הרמיה נפ"י למחזיר שם ח"ל עשרת המרחים האלה מיוסדים על הא דאיתא בפסיקתא והוצא זילקוט ישעיה סימן ס"א [רמז שס"ז] נעשרה

הראשון שלבש הקב"ה ביום בריאתו של עולם, של הוד והדר היה, דכתיב הוד והדר לבשת (תהלים קיד א'), הלבוש השני שלבש הקב"ה, ליפרע מדור המבול של גאווה היה, שנא' ד' מלך גאות לבש (שם צ"ג א'), הלבוש השלישי ליתן תורה לישראל של עז היה, שנא' לבש ה' עזו התאזר (שם), הלבוש הרביעי שלבש הקב"ה ליפרע ממלכות בבל לבן היה, שנא' לבושיה כחלג חיוור (דניאל ז' ט'), הלבוש החמישי שלבש הקב"ה ליפרע ממלכות מדי של נקמה היה, שנאמר וילבש בגדי נקם תלבושת ויעז כמעיל קנאה (ישעיה נ"ט יז'), הרי תרי, הלבוש השביעי שלבש הקב"ה ליפרע ממלכות יון של צדקה היה, שנא' וילבש צדקה כשריו וכובע ישועה בראשו (שם) הרי תרי, הלבוש התשיעי עתיד ללבוש הקב"ה ליפרע ממלכות אדום, אדום הוא, שנא' מדוע אדום ללבושך (ישעיה ס"ג ב'), הלבוש העשירי עתיד הקב"ה ליפרע מגוג ומגוג הדור הוא, שנאמר זה הדור בלבושו (שם) שם א), אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבשע מכל לבושוין שלבשת אין לך נאה כזה, שנא' זה הדור בלבושו: (כח) (בספר ישן מצאתי) כי כארץ תוציא צמחה (ישעיה ס"א י"א), ר' פנחס ור' חלקיה בש"ד (כט) כאינש דאמר ישתבח לך וזי בדינך, וראו גוים צדקך (שם ס"ב ב'), א"ר לוי (ל) כמעשיו, כל מי שהוא מפרש שמו של הקב"ה חייב מיתה, שנאמר ונוקב שם ה' מות יומת (ויקרא כ"ד י"ז), כך לעתיד לבא כל מי שהוא מפרש שמו של ירושלים חייב מיתה, שנא' וקורא לך שם חדש וגו' (ישעיה שם), א"ר לוי ששה דברים עתיד הקב"ה לחדש לעתיד לבא, ואלו הן שמים, וארץ, ולב, ורוח, ושמו של משיח, ושמה של ירושלים, שמים וארץ מניין, כי הגני בורא שמים חדשים וארץ חדשה (ישעיה ס"ה י"ז), ולב ורוח מנין, ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה (יחזקאל ל"ז ב'), ושמו של משיח מנין, יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו (תהלים ע"ט י"ז), ושמה של ירושלים מנין, וקורא לך שם חדש (ישעיה ס"ב ב'), א"ר לוי טוביו דקרתא דשמה כשם מלכא, ושם מלכא כשם אדרא דשמיא, (לא) כשם מלכא, ושם העיר מיום ה' שמה (יחזקאל מ"ח ל"ה), ושם מלכא כשם אלהא, (לב) בימיו תושע יהודה וישראל (ירמיה כ"ג ו').

חסלת פסקא שושי אשיש.

הערות ותקונים.

נעשרה חקומוהו, וכנגדן לבש הקב"ה עשרה לבושים כו' ע"ש עכ"ל. (כח) נספר ין מנחת, כ"ה נכ"י הראשון שרשם המעתיק וכל ההוספה הזאת עד סוף הפסקתא ליתא נכ"י חקספארד. (כט) כאינש דאמר ישתבח לך וזי בדינך, פתרון הדברים האלה נעלמו ממני. (ל) כמעשיו, נראה להגיה שכל כשמו כ מעשיו, והכוונה כי כמו שהקב"ה שמו ה' כן ירושלים לע"ל תהיה שמה ה', והדרש הוא מסיפא דקרא. וקורא לך שם חדש אשר פי ה' יקננו, וכן ליתא מפורש צנ"ק דף ע"ה ע"ב, ג' נקראים על שמו של הקב"ה, ואלו הן נדיקים, ומשיח, וירושלים, וילך להם הסם מקרא דיוחזקאל, ושם העיר מיום ה' שמה אל תקרי שפחה אלא שפחה, וע"ש נרש"י. (לא) כשם מלכא, ושם העיר, הוא הפי' על מה שאמר למעלה דשמה כשם מלכא, והניח ראה מהכתוב ושם העיר מיום ה' שמה, ומסר הסיום המוצא נגמרה צ"ב ע"ה ע"ב אל תקרי שמה אלא שמה. (לב) בימיו תושע יהודה וישראל, הכוונה על סיפא דקרא, חס שמו אשר יקראו ה' דקנו, ור"ל שמהם יהיה נקרא ה' דקנו, כמו שצוה נגמרה צ"ב שם, ויש להעיר שנגמרה שם נשמו המלות, שז"ל לקרתא דשמה כשם אלהא, ומוצא לנכון צילקוט ירמיה רמז ד"ט.

(א) פסקא אחרת רשוי אשיש.

שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בְּה' וְתִגַּל נִפְשִׁי בְּאַלְהֵי כִי הִלְבִּשְׁנִי בְּגָדֵי יֵשַׁע מִעִיל צִדְקָה יַעֲמֵנִי וְגו' (ישעיה ס"א י'), מה כתיב למעלה מן הענין, ונודע בנשים זרעם ונאצארים בתוך העמים, כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברכ' ה' (שם שם ט'). ואחריו שוש אשיש ב'ה', אין לך קללה שקלל ישעיה את ישראל, שלא חזר ורפא אותה, כגון בתחלה אמר הוי גוי חוטא (שם א' ד'), ובסוף אמר פתחו שערים ויבא גוי צדיק (שם כ"ו ב'), תחלה אמר זרע מרעים בנים משחיתים (שם א' ד'), ובסוף אמר בנים לא ישקרו (שם ס"ג ח'), ולא עוד אלא שריפא ישעיה מה שקללו אחרים, ירמיה אמר היתה כאלמנה (איכה א' א'), ישעיה אמר ומוש חתן על כלה, (ישעיה ס"ב ה'), ירמיה אמר היתה למס (איכה שם), ישעיה אמר הן גוי לא תדע תקרא וגוי לא ידעוך איך ירצו (ישעיה נ"ה ה'), ירמיה אמר בכו תכבה בלילה (איכה שם ב'), וישעיה אמר בכה לא תכבה חנון יחנך לקול זעקך כשמועד ענך (ישעיה ל' י"ט), ירמיה אמר ודמעתה על לחיה (איכה שם), וישעיה אמר ומה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים (ישעיה כ"ה ה'), ירמיה אמר דרכי ציון אבילות מבלי באי מועד (איכה א' ד'), ישעיה אמר ושמתי כל הרי לדרך ומסלותי ירמון (ישעיה מ"ט י"א), ואמר סולו סולו המסלה סקרו מאבן (שם ס"ב י'), ואמר סולו סולו פנו דרך (שם נ"ז ה'), ירמיה אמר כל שעריה שוממין (איכה א' ד'), ישעיה אמר עברו בשערים פנו דרך העם, (ישעיה ס"ב י'), ירמיה אמר אין לה מנחם מכל אוהביה (איכה א' ב'), ישעיה אמר אנכי אנכי הוא מנחמכם, (ישעיה נ"א י"ב), ירמיה אמר ואברתי מרם קול ששון וגו' (ירמיה כ"ה י'), ישעיה אמר שוש אשיש ב'ה' (ישעיה ס"א י'). (ב) מהו שוש אשיש ב'ה', אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה הואל ושמרת אותנו ישמחו הכל עמי, ולא אני כאחרים ששמחו ולא שמחו הכל עמם, אמר לה הקב"ה, הרי את כשרה עמך, ששמחה היא ושמחו הכל עמה, שנאמר ותאמר שרה צחוק עשה לי אלהים, כל השומע יצחק (בראשית כ"א ו'), (ג) אמר רשב"ג: כל מי שנתאבל על ירושלים בחורבנה, עתידין לשמות עמה בבניינה, הקב"ה נתאבל עליה, שנאמר כי יום מחומה ומבוכה ומבוסה לה' אלהים צבאות בניא חזיון (ישעיה כ"ב ה'), ועתיד לשמות עמה, שנא' ומשוח חתן על כהה ישיש עליך אלהיך (שם ס"ב ה'), מלאכי השרת נתאבלו, שנא' הן אראלים צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון (ישעיה ל"ג ו'), ועתידין לשמות עמה, שנאמר על חומותיך ירושלים הפקרת שומרים כל היום וכל הלילה וגו' (שם ס"ב ו'), חמה ולבנה נתאבלו, שנאמר חשך השמש בצאתו ויורד לא יגיה אורו, (ישעיה י"ג י'), ועתידין לשמות עמה, שנאמר והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים וגו' (ישעיה ל' כ"ז), שמים וארץ נתאבלו, שנא' אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותי (ישעיה נ' ג'), ראיתי את הארץ והנה תהו ובהו (ירמיה ד' כ"ג), ועתידין לשמות עמה, שנאמר רנו שמים כי עשה ה' הריעו תחתיות ארץ (ישעיה מ"ד כ"ג), אילנות נתאבלו, שנא' כי תאנה לא תפרח ואין יבול בגפנים כחש מעשיה זית ושרמות לא עשה אוכל (תבקיך ג' י"ז), ועתידין לשמות עמה, שנא' כתי עץ נשא פריו תאנה ונפן תאנו חילם (ויאל ב' כ"ב), ואומר ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא (יחזקאל ל"ז ח'), גבעות והרים נתאבלו, שנא' ראיתי ההרים והנה רועשים וכל הגבוהות התקלקלו (ירמיה ד' נ"ד), ועתידין לשמות עמה, שנא' ההרים

הערות ותקונים.

(א) פסקא אחרת, הנוסחא הזאת מפסקא דשזא אשיש, לא נמצא נכ"י אקספארד, ולא נכ"י הרשל, רק נכ"י כרמולי ונכ"י פארמא, והעתיקה נכ"י כרמולי, והנאחזי בהערותי שנינו ונוסחאות שנים לכ"י פארמא. (ב) מהו שוש אשיש ב'ה' אמרה כנסת ישראל, נכ"י פארמא הנוסחא, מה שזא אשיש, אשיש צעולם הזה, תגיל נפשי צלחתי לעולם הזה, ד"א שזא אשיש צהי תגיל נפשי צלחתי, אמרה כנסת ישראל. (ג) אמר רשב"ג, נכ"י פארמא

הדרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה וכל עצי השרה ימחו כף (ישעיה נ"ו י"ב), צדיקים נתאבלו, שנא' לשום לאבלי ציון וגו' (ישעיה ס"א ג'), ועתידים לשמות, שנאמר שמחו את ירושלים וגילו בה כל אהביה שישו אתה משוב וגו' (ישעיה ס"ו י'), ואמר שיש אשיש בה' (ישעיה ס"א י'), כל הנביאים נזרעו לירושלים, עד שבא יואל בן פתואל ואמר ובני ציון גילו ושמחו בה' אלהיכם (יואל ב' כ"ג), בא ישעיה ואמר כנגדו שוש אשיש בה', שלמה אמר דברי שניהם, אני לדודי ודודי לי הרועה בשושנים (שה"ש ו' ג').

שוש אשיש בה', מה ראה ישעיה שאמר בה', ולא אמר באלהים, לפי שכל השמחות היה צרה אחריהן, (ד) מפני שהן תלויות ע"י בשר ודם, אבל שישה זו שמחה ואין אחריה צרה, לפי שהיא באה ע"י ה' שבכל מקום שהוא אומר ה' מרת רחמים הוא, שנאמר ה' ה' אר רחום וחנון (שמות ל"ד ו'), אלהים מרת הדין, שנא' אלהים לא תקלל (שמות כ"ב כ"ג):

שוש אשיש בה', (ה) משל למלך ב"ו שהלך הוא ובניו וחתניו למדינת הים, באו ואמרו למלכה, (ו) הרי בניך, אמרה צאו ובשרו (ז) את כלותי, באו ואמרו הרי חתניך, אמרה צאו ובשרו את בנינו, באו ואמרו לה דרי המלך באו, ואמרה וראי השמחה הזאת שלי היא, כך אמר הקב"ה לבנסת ישראל שאי סביב עניך וראי כולם נקבצו באו לך בניך מרחוק יבואו ובנותיך על צד תאמנה (ישעיה ס' ד'),

כי הלבשני בגדי ישע (ישעיה ס' י'), (ח) שבעה לבושין הקב"ה לבשן משגברא העולם עד שעה שעתיד ליפרע מאדום הרשעה, כשברא העולם לבש הוד והדר, שנא' הוד והדר רבשת (תהלים ק"ד א'), כשנגלה על הים לבש גאות, שנא' מלך גאות לבש (שם צ"ג א'), כשנתן התורה לבש עז, שנא' לבש עז התאזר [שם], (ט) כשמחל לעונותיהן של ישראל, לבש לבוש לבן, (י) שנאמר לבושה כתלג חיור (דניאל ז' ט'), (יא) כשנפרע מן או"ה ילביש לבוש נקם, שנא' וילבש בעדי נקם תלבושת ויעט כמעיל קנאה (ישעיה נ"ט י"ז), לבוש הששי בשעה שמשית יגלה ילבש צדקה, שנא' וילבש צדקה כשריון וכובע ישועה בראשו (שם), לבוש השביעי כשיפרע מאדום ילבש לבוש אדום, שנא' מדוע אדום ללבושך (שם ס"ג ב'), (יב) והלבוש שעתיד להלביש למשיח, יהיה הולך ומבהיק מסוף העולם ועד סופו, שנא' כרתון יכהן פאר (שם ס"א י'), וישראל משתמשים לאורו, (יג) ואומרים אשרי שעה שמשית נברא, אשרי הבטן שיצא ממנו, אשרי הדוד ראות, (יד) אשרי עין שזכתה לראותו, לפי שמפתח שפתיו ברכה ושלוש, ושיחתו נחת

הערות ותקונים.

ר' שמעון בן לקיז, ועיין תענית ל' ע"ב ושם יליף לה מקרא. (ד) מפני שכן תלויות, ככ"י פארחא שכן צלות. (ה) משל למלך צוד, עיין לעיל בפסקא דגוש חזי, למטרונה שהלך צעלה וצנע ותחנה למדה". (ו) הרי בניך, ככ"י פארחא צטעות, חזי בניך, וכן נכולם צטעות, חזי חתניך חזי המלך. (ז) את כלותי, המלות האלה חסרים ככ"י פארחא. (ח) שבעה לבושים, מכלן עד סוף הפסקא מוצא דכתנא וכלשונה בפסיקתא רבתי פסקא שז אשיש פל"ז ועיין לעיל בפסקא דגוש אשיש ובהערה כ"ה. (ט) כשמחל לעונותיהם של ישראל לבש כר, בפסיקתא רבתי כשעתיד למחול לעונותיהם של ישראל ילבש לבוש לבן. (י) שנאמר לבושים כתלג חור, ככ"י פארחא מוצא סיפא דקרא ושער ראשיה כעמר נקא, ומסר רישא דקרא לבושה כתלג חור. (יא) כשיפרע מן או"ה, בפסיקתא רבתי מן הכשדים. (יב) והלבוש שעתיד להלביש למשיח יהיה הולך ומבהיק, כ"ה גם ככ"י פארחא, וכל בפסיקתא רבתי נאמר, צלותה השעה אמרו מלאכי שחרת לפני הקב"ה רבש"ע לבוש שלגש (ר"ל לבוש צדקה) נאה לך מכל הלבושים שלגש שנאמר [כי הלבישני צנדי ישע מעיל צדקה יעטני] כחתן יכהן פאר, מלמד שכלבוש הקב"ה לאפרים משיח נדקינו, לבוש שזיו הולך מסוף העולם ועד סופו וכו'. (יג) ואומרים אשרי שעה שמשית נברא כ"י מכלן תראה שחזק הוא, כי הוא כעין פיוט. (יד) אשרי עין שזכתה לראותו, כ"ה גם ככ"י פארחא

נתת רוח, (טו) והוד והדר בלבוש, ובטח ושאנן בדיבור, ולשוננו מחילה וסליחה, ותפלתו ריח ניחוח, ותחתנו קדושה וטהרה, (טז) אשריהם ישראל מה גנוז להם, שנאמר מה רב טובך אשר צפנת ליריאתך וגו' (תהלים ל"ב כ').
ובכלל תערה כליה (ישעיה ס"א י'), מה כלה זו אינה מעולה מתברותיה אלא בתבשיטה, כך כנסת ישראל (יו) אין מכלימין שונאיהם אלא באור שהוא עוטה שנאמר כי הנה החושך יכסה ארץ וגו' והלכו גוים לאורך ומלכים לנגוה זרח (ישעיה ס' ב' ג'), ד"א (יח) מה כלה זו טעונה חסד בעיני כל רואיה (יש) [אף כנסת ישראל כשיוצאה מבבל (ב) במוצאי שביעית טעונה חסד בעיני כל רואיה], או מה כלה זו כשמלאו שבכת ימי חופתה חזרת למלאכתה, אף כנסת ישראל חזרת לשיעבודה, (כא) שנא' ופרויה ה' ישובן ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם (ישעיה ל"ה י').

הערות ותקונים.

פארמא, ונפסיקתא רבתי הנוסחא אשרי עין שמיכתה לו. (טו) והוד והדר בלבושו ונעת ושאלן בדיבור, כ"י פארמא הוד והדר בלבו, נעת ושאלן בדיבור, ונפסיקתא רבתי דפוס לבזו שלשון משובט, והרהור לבזו של לבזו, ו"ל והוד והדר בלבו ושאלן בדיבור, ונדפוס פראג שקלאו זרעסלויא הנוסחא זכולם והרהר לבזו נעת ושאלן וזנה נעשה הטעות של לבזו, ונרדף להחצירה ולעשותה מלה אחת שלשון, בגין תמורת בית. (טז) אשריהם ישראל מה גנוז להם, נפסיקתא רבתי הגי' אשרי אבותיו זכרו לטוב העולם הגנחים לנחת. (יז) אין מכלמין שונאיהם, נפסיקתא רבתי דפוס פראג ולבזו, אינה מתכלות סוטניה אלא נזכות, ונדפוס שקלאו זרעסלויא אינה מכלת סוטניה אלא נזכות, והר"מ חיקן ש"ל אינה מכלות סוטניה אלא נזכות התורה והמורה, ר"ל דרש כלה מלשון כליון, תעדה כליה, דהיינו ע"י עדי שלה, שהיא התורה והמורה היא מכלה את סוטניה הנה האויבים המקטרגים עליה. (יח) מה כלה זו טעונה חסד, נפסיקתא רבתי נטעות, מה כלה זו אינה חסרה, ש"ל טעונה חסד. (יט) אף כ"י, הוספתי מכ"י פארמא, וכן הוא לכוון נפסיקתא רבתי. (כ) צמוגלי שניעית, והעיר הגאון מהר"מ אות ט"ז ח"ל כדליתא בערוצין [ש"ל ערכין דף י"א ע"ב] שגלו בשנה של מנחם שניעית ונפקדו לשניעית שנה והיה ג"כ שניעית אך ג"ע שאין ענינו ולכן נראה שג"ס הוא וז"ל צמוגלי שניעית, ר"ל ספק שניעית שנה ע"כ. (כא) שנאמר ופרויה, ש"ל חיל ופרויה, ועיין זרע אפרים, ובכ"י פארמא הגי' אף כ"י חזרת לנלוותה ח"ל ופרויה וגו', ר"ל שלא יחזרו להשתעבד עוד, ונפסיקתא רבתי הגי' אף כ"י ישלם [ש"ל יש לה] שיעצוד אחר גאולתה ח"ל וזל לבין וגו'.

פסקא כ"ג.

בחדש השביעי.

(א) בחדש השביעי באחד לחודש (ויקרא כ"ג נד'), הה"ד (ב) לעולם ה' דברך נצב

הערות ותקונים.

(א) נחדש השניע, היא קריאת התורה לראש השנה, לדעת המשנה צמגלה ל' ע"כ, בראש השנה קורין נחדש השניע באחד לחדש, ועיין צמגלה שם ל"א ע"א, דהאידינא דליכא חרי יומי קורין צום ראשון וה' פקד וציום שני והאלהים נסה, אולם הפסיקתא נוסדה עפ"י דעת המשנה, וגם הרמב"ם ז"ל ה' תפלה פ"ג ס"י, קצת ההלכה לפי המשנה שקורין נחדש השניע, אלא שהוסף אח"כ וכתב וכתב פשוט שקורין צום א' וה' פקד, וציום

נצב בשמים (תהלים ק"ט ט"ט), (ג) תני ר' אליעזר, (ד) בחמשה ועשרים
באלול נברא העולם, (ה) ואתיא כדרב, (ו) דתניא בתקיעתא דרב, (ז) זה היום
תחלת

הערות ותקונים.

וציום שני והאלהים נסה, וגם בעל המסדר מפסיקתא רבתי יסד פסקא נחדש השניע,
נ"כ עפי' המענה וסיים שם, ממא שקראו בענין נחדש השניע נאחד לחדש" אולם הגאון
מהר"מ ז"ל שנה נראה נחמ"כ, וכתב בלות ז', ח"ל ממא שקראו בענין נחדש השניע
נקריאתא מפטור לר"ס, ע"כ. ונעלם ממנו שכוונת הפסיקתא על קריאת התורה שקורין
נר"ס, נחדש השניע נאחד הכתוב צ"י אמור, אולם זה אנו קורין למפטיר הוא
ונחדש השניע, האמור צ"י פתחם, ונפסיקתא רבתי מתחלת דבר אל בני ישראל לאמר
נחדש השניע וגו' האמור צ"י אמור, ומנחדש השניע אל ונחדש השניע מתחלף להגאון
מהר"מ. ויש עוד להעיר שנפסיקתא רבתי כבר נוסדה גם פסקא וז' פקד עפי' דעת
ה"ל צנמרא ואולי היתה אז הקריאה ציום ראשון נחדש השניע וציום שני וז' פקד.
(ב) לעולם ה', כל הפסקא הזאת נהנה צו"ר פכ"ט, ומוצא צילקוט פתחם רמז תשפ"צ
גם הפסיקתא, ד"ה ונחדש השניע, והתחלת המאמר מוצא צרוקח סימן ר' גשם הפסי,
ונחזוריה פ"י היום הרת עולם (דפוס פראג דף פ"ד ע"ג), וצנמורת המאמר סימן רנ"א
גשם הפסיקתא. וצ"י כרמולי הפסקא הזאת ר"ש קטיעא היא כי ראשיתה שם, וז' פקד
את שרה יהודה צר נחמן צ"ל ליק"ש פתח. עלה עלה אלהים צתרועה, והוא המאמר
אשר אלנו פה וצ"י אקספאלד נאמנע הפסקא, ונוסף גם הכתוב וז' פקד את שרה,
ומן הסתמלה עד יהודה צר נחמני צ"ל ליק"ש כ"י חסר צ"י הוא, אולם מנאלי אותה
נאמנע פסקא דשונה, זה הוא משגגת המעתיק שהיו הקונטרסים צלתי כרוכים לפניו,
והכנים את הדף הזה לתוך פסקא דשונה, ולא ראה כי צפסקא דר"ה מקומו, וצבל
סימן מאמר הסוגר, האמר ואומני נחדש השניע כדרך כל הפסקא הזאת, ולפני הרב
בעל הערוך היתה התחלת הפסקא כאשר היא לפניו, כאשר תראה בערך צקיום, כתב
צפסיקתא דר"ה המתחלת לעולם ה', וכן תראה שהקליר יסד ליום צ' דר"ה, פיוט מלך
אמן אמור מרחיק מוצג כ"י לעולם ה' דצריך נצב ע"פ הפסיקתא הזאת, על שלשה הכתובים
לעולם ה' דצריך נצב צשמים לצור ודור כוננת ארץ ותעמוד, למשפטך עמוד היום, וע"ש
צ"י הרוויח, וכן תראה צרוקח סימן ר', אשר שהניא דברי הפסיקתא אלה, כתב לכן
יסד צו"ר מלך אמן על דרשה זאת עכ"ל, מדצרו תנין שהקליר יסד עפי' הפסיקתא,
ועיין פסקא ולקנחת לכה הערה כ"ג. (ג) תני ר' אליעזר, כ"ה צ"י אקספאלד, אצל
צ"י כרמולי, וצנמדרש ו"ר שם, תני גשם ר' אליעזר. (ד) צנמשה ועשרים, לזה המאמר
כוון רצונו נסים צאלפסי ר"ה פ"א על המענה דצ"י פרוקס העולם נידון שכתב ח"ל ויש
לשאל אדם למה נידן צר"ה יותר מנשאר ימים, ותירץ דבר זה למדנו מדגריסין צפסיקתא
צ"י אליעזר צ"י דרשו ה' צנמנאלו [צ"ל צפסקא דר"ה] דתניא צ"י צאלול נברא העולם,
ולפ"י הא דתניא צנמנאל [ר"ה י"א ע"א] דר"א אמר צתשרי נברא העולם, על גמר
צרייתו קא אמרין, דלד"ה שצו צנמנאל העולם נברא ציום שני, דהיינו נאחד צתשרי ע"כ,
ועיין מאמר עינים (פ"מ דף קע"א ע"א דפוס צערלין) שכתב ונפסיקתא על הכתוב לעולם
ה' דצריך נצב צשמים אשר הציא הר"ן ז"ל צפ"ק דר"ה כ"י ע"ש, וכן מוצא המאמר הזה
גשם הפסיקתא צמקראי קודש מרצונו יוסף סאמינה (פ"א דף פ' ע"ג), והפיוט היום הרת
עולם נוסד ע"פ הפסיקתא הזאת, והר"ה צפירשו שם הציא את הפסיקתא, ועיין תניא
רבתי, ענין התקיעות סימן ע"ה, מה שפ"י שם על היום הרת עולם. (ה) ואתיא כדרב
צמדרש שם ואתיא דרב כההיא דתני ר' אליעזר, ועיין ירושלמי ע"ז פ"א ה"ג, מן סבר
צ"ה נברא העולם רב. (ו) דתניא צתקיעתא דרב, כ"ה צו"ר שם, וצירושלמי שם, וכן
צירושלמי ר"ה פ"א ה"ג, והיא תפלת אחת זוכר למוסף ר"ה, והיפ"ת צו"ר שם כתב,
פ"י צנרכות ססיד שחקעו על סדרן, דהיינו מלכות זכרונות שופרות ע"כ, וצ"ע צירושלמי
שם כתב סדר מוסף אסדר רב, וקרי ליה תקיעתא צנמוסף חוקיעין עכ"ל, וכן צפסקא
דרשו וצנמנחמא האומי פ' הצור תמים פעלו, צ"ה דן דיני נפשות אס למות אס לחיים,
כד"א צתקיעתא דרב, על המדינות צו יאמר כ"י. (ז) זה היום תחלת מעשיך, וכן צנמנאל
ר"ה כ"ז ע"א, כמאן מללין האידנא זה היום תחלת כ"י, וכ"ה צירושלמי ר"ה וע"ז שם,
צו"ר

תחלת מעשיך וזכרון ליום ראשון, כי חוק לישראל הוא משפטם לאלהי יעקב, (ח) ולפי שהוא מתוקם לזכרונות, ובתקיעה כתיב וזכרון, ותקעתם בחצוצרות וגו' והיה לכם לזכרון, (במדבר י"א) קריה ליה תקיעה, זה היום תחלת מעשיך, בזה יום היה תחלת בריית עולם, ואנו עושין אותו וזכרון לאותו יום, ועל המדינות בו יאמר איזו לחרב, ואיזו לשלום, איזו לרעב, איזו לשובע, איזו למות, איזו לחיים, ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמות, נמצאת אתה אומר, בראש השנה (ט) נברא אדם הראשון, הא כיצד (י) בשעה ראשונה עלה במחשבה, בשנייה נמלך במלאכי השרת, בשלישית כינס עפרו, ברביעית גיבולו, בחמישית רקמו, בששית עשאו גולם, והעמידו על רגליו, בשביעית זרק בו נשמה, בשמינית הכניסו לנ עין, בתשיעית צוהו, בעשירית עבר על צויו, באחת עשרה נידון, בשנים עשרה יצא (יא) בדימוס מפני הקב"ה, א"ל אתה סימן לבניך, בשש שנבנסת לפני בדין ביום הזה, ויצאת בדימוס, כך עתידין בניך להיות נכנסין לפני בדין ביום הזה, ויוצאין לפני בדימוס, אימתי בחדש השביעי באחד לחדש: (יג) ר' נחמן פתח, ואתה אל תירא עברי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל (ירמיה ל"א), מדבר ביעקב, דכתיב ויהלום והנה סולם מוצב ארצה (בראשית כ"ח י"ב), (יד) א"ר שמואל ב"ד נחמן אלו שרי אומות העולם, דא"ר שמואל

הערות וחקונים.

וזו"ר ש.ס. (ח) ולפי שהוא, מכלן עד ועל המדינות הוספת לזה מעתיק הוה, לפרש מדוע נקרא תקיעתא דרב ואינו מענין הספר, וליתא זכ"י אקספארד וברמלי, וזו"ר ולא זילקוט פתח רמז תשפ"ג, גם זה היום תחלת מעשיך בזה יום כו', הוה פ"י ללשון התפלה, זה היום תחלת מעשיך וזכרון ליום ראשון, וכן תראה בלזכרונות זכ"י אתה זוכר, כתב ח"ל זה היום תחלת מעשיך וגזירותיך שאתה גזרנו על כל גויה וגויה די מחסורה, ולאנחנו עושין יום זכרון ליום ראשון שנו נברא העולם, ועיין פסיקתא רבתי פמ"ו פסקא מנה אחת אפי"ס, והיינו דלמחרין זה היום תחלת מעשיך כלומר שהוא תחילת מעשיך כו' ע"ש. (ט) נברא אדם הראשון הא כיצד, המלות האלה חסרות זו"ר ש.ס. (י) בשעה ראשונה, בשנה נתחננוא פ"י שמיני וזו"ר ש.ס. עיין אר"י פ"א, ופדר"א פ"א, ונבמרח סנהדרין ל"ח ז', ונמדרש א"ט מזמור ל"ז, ונפסיקתא רבתי פמ"ו פסקא מנה אחת אפי"ס, ותראה שגוים וחלופים רבים ועיין פ"י הרו"ה לפיט דר"ה כנודו ליהל כהיום כדחתים מלך, ורבינו נסים בלפסי ר"ה פ"א, הביא דברי הפסיקתא הזאת, וכתב ונרמין חו חסם נפסיקתא (עיין לעיל הערה ד'), נר"ה נברא אדם הראשון כו', ומכלן סמך למה אדם נידון נר"ה יותר מנשאר ימים ע"כ, וכן מוצא בלזכרונות סדר תפלת ר"ה פ"י היום הרת עולם בשם הפסיקתא, וכן נרוקא סימן ח', ונמנרת המאור סימן רנ"א נ"כ בשם הפסי', ועיין במאור עינים שם פ"פ. (יא) דדיומס, הלזכרונות שם אחר שהביא דברי הפסיקתא כתב פ"י דדיומס חפשי מן העוונות עכ"ל, והערך ערך דמס ד' הביא נפסיקתא דר"ה, וזו"ר לעולם ה' נותן לו דמוס, והוראת המלה נצחתי לעיל בפסקא ויהי בשלח הערה קס"א. (יב) כך עתידין בניך, נתיבא רבתי ה' ר"ה סימן ע"ג הביא ח"ל, מנחמי בשם רבינו שלמה ז"ל, שפי' מה שנהגו לומר ודברך אמת וקיים לעד, לפי מה שדרשו חז"ל נפסיקתא דר"ה לעולם ה' דברך נצחיים, תני נתקיעתא דרב, זה היום תחלת מעשיך כו', בשמים עשר יוצא דדיומס, אמר הקצ"ה אתה סימן לבניך כו', שעתידין לכנסו לדין נר"ה, לכך קצעו בתפלה ודברך אמת וקיים לעד ע"כ, והדברים האלה לקוחים משגולי הלכת כ"י, ערוגה העשירית סימן רפ"ו, והביא שם זה בשם רש"י, שכתב כן נספר הפירוש. (יג) ר' נחמן, מוצא זו"ר ש.ס. אך מה שגרס-שם מקום המקרא ופיה מ"ד [ג] טעות הוא, כי שם כתוב אל תירא ענדי יעקב נלי מלת ואתה נראש, גם הסיפא ואל תחת ישראל אינה שם כי אם צירמיה כמו שזיינתי, ולכ"י פתח רנ נחמן להאי פיתחא, על שם הסיים ויסרתך למשפט אימתי נחש השניעי. (יד) אר"ג בר נחמן, מוצא נתחננוא ריש פ"י וינא, ופדר"א פל"ה וזילקוט וינא רמז קכ"א בשם הפסיקתא, וזילקוט ירמיה רמז ש"ג, אך מה שגרס שם "נר" טעות הוא, כי לא נמצא בחדש ציר, וז"ל פסיקתא כמו זילקוט וינא, או ז"ל "ויר" ועיין שמי"ר פל"ג הראה לו כמה מלכים וכמה ליפרכין

שמואל בר נחמן, מלמד שהראה הקב"ה ליעקב אבינו, שרו של בבל עולה שבועין (טו) עווקין, ושל מדי עולה חמשים ושתים עווקין, ושל יון (טז) מאה ושמונים, ושל ארזים עולה עולה ולא יורע כמה, באותה שעה נתיירא יעקב אבינו ואמר חאמר שמא אין ליה ירידה, א"ר הקב"ה אל תחת ישראל, כביכול אפי' אתה רואה אותו יושב אצלי משם אני מורידו, הה"ד אם הנביא כנשר ואם בין כוכבים שים קנך משם אורידך. נאום ה' (עובדיה א' ד'), (יו) אמר ר' ברכיה ור' חלבו (יח) בן ר' שמעון בן יוסינא בש"ר מאיר, (יט) מלמד שהראה הקב"ה ליעקב אבינו, שרה של בבל עולה ויורד, ושל מדי עולה ויורד, ושל יון עולה ויורד, ושל ארזים עולה ויורד, א"ל הקב"ה יעקב אף אתה עולה, באותה שעה נתיירא יעקב אבינו, ואמר חאמר שכשם שיש לאלו ירידה, אף אני יש לי ירידה, א"ל הקב"ה אל תחת ישראל, אם אתה עולה אין לך ירידה לעולם, ולא האמין ולא עלה. ר' ברכיה ור' חלבו (כ) בש"ר שמעון בן יוסינא בש"ר מאיר, היה דורש (כא) בכל זאת חטאו ולא האמינו בנפלאותיו (תהלים ע"ח ל"ב), זה יעקב שלא האמין ולא עלה. א"ל הקב"ה אלו האמנת ועלית, לא היית יורד לעולם, עכשיו שלא האמנת ולא עלית, יהיו בניך משחעברין בארבע מלכיות בעולם הזה, (כב) במסים, (כג) ובחוניות, (כד) ובזמיות, ובגלגליות, באותה שעה נתיירא יעקב אמר לפני הקב"ה יכול לעולם, אמר ליה אל תחת ישראל כי הנני מושיעך (כה) מרחוק (ירמיה ל' י'), מבבל, ואת זרעך מארץ שבים (שם), (כו) מגליא ומאספמיא

הערות ותקונים.

איכרין כו'. (טו) עווקים, כ"ה צו"ר ונתחומא וינא ופדריא שס, חלבו ככ"י אקספארד נטעות עזיקים, והח"כ צו"ר כתב לפי הענין פי' מעלות, ונעלם ממנו דברי הערוך ערך חוק, שכתב ח"ל צצ"ר דף נ"ח [נ"ל ל"ט ע"א], היכי דמי סולס המזרי [למרי דני ר' ינאי], כל שזין לו ארבעה חווקין, צו"ר אמור אל הכהנים פי' לעולם ה' [חסר ונפסקתא לעולם ה'], שיה של צבל עולה ע' חווקים, ושל מדי עולה ל"ב חווקים, פי' מעלות עכ"ל, וע"ז כתב המוספי נוסחאות דידן כתב עווקים ע"כ, כוונתו למדרש וי"ר כי צנמרא גס לפניו חווקים, ופי' שס הרשצ"ס שלציות, וצמ"כ צו"ר שס כתב וכן מנאחזי צמדרש ישעיה (?) פי' שלציות, אולי ל"ל צרשצ"ס, וצילקוט וינא רמז קכ"א רשום צצ"ר, פי' מדרגות, ונאחזת המלה חווק היא סורית, ופי' צלשון ההוא מעלות. (טז) מלה ושמונים, נתחומא וינא חסרה מלת ושמנים. (יז) ח"ר צרכיה, מונח צילקוט וינא רמז קכ"א, וירמיה רמז שי"ז גס הפסיקתא. (יח) צן ר"ש צן יוסינא. צו"ר ח"ר צרכיה ור' חלבו ור"ש צן יוחאי צ"ר מאיר, ונתחומא וינא ח"ר צרכיה צ"ר חלבו ור' שמעון צן יוסינא צ"ר מאיר, וצכ"י אקספארד וברמולי, ר' צרכיה ור' חלבו ור"ש צן יוסינא צ"ר מאיר, וכ"ה גס צילקוט ירמיה, חף שס הגי' חסינה. (יט) מלמד שהראה כו', עיין צ"ר סיף פס"ח. (כ) צס ר"ש כו', עיין הערה י"ח, וצו"ר גס פה צס ר' שמעון צן יוחאי, ויש לתקן שס, שז"ל צס ר' מאיר. (כא) צבל זאת חטאו, צריך להוסיף מלת עוד כמו שהוא במקרא, וצו"ר וצילקוט ירמיה חטאו לו ג' עוד חתת לו. (כב) צמסים, מונח צילקוט וינא, וצילקוט וינא, חלבו צילקוט ירמיה וצכ"י אקספארד וברמולי צמסים. וגם צערך ערך זמיון הציל צס הפסיקתא דר"ה צמסין, וצערך פס ג' הציל חאמר מצ"ר מנללנן עלינו פיסין חיימיות ונולגליות וארנוניות, וכן מנאחזי המאמר הזה צירושלמי שציעת פ"ד ה"ג, ופי' סוף ה"ג וענינו מם, ועיין ערוך ערך לפס. (כג) וצהנויות, כ"ה צכ"י אקספארד וצילקוט ירמיה שס צס הפסיקתא, ונלשחשם ט"ס וינא ובארנוניות ונאמר לנכון צכ"י כרמולי וצו"ר ונתחומא וצילקוט וינא רמז קכ"א, ופי' המלה כח"ש המוספי פי' צל"י *ερανος* מם שקוצנים חנאי העיר לתת ארוסה או מנחה לשלם העיר. (כד) צמיות, מונח צילקוט וינא, וצילקוט וינא, חלבו צילקוט וינא, וצכ"י אקספארד וברמולי צמיות, וכן צירושלמי פיהא רפ"א חס נתת מיכסך דקדק הקצ"ה משמרך מן הפיסין ומן הזמיות, וצכ"ר ספיה הגי' זמיות. (כה) מרחוק מנצל, צמדרש וי"ר שס, כי הנה מושיעך מרחוק, כמ"ל מלך רחוקה צלו אלי מנצל (ישעיה ל"ט ג'), חסר וכנ"ל, מושיעך מרחוק [מנצל] ועל זה הציל כמ"ל מלך רחוקה צלו אלי מנצל. (כו) גליא ומאספמיא, הערוך ערך גליא חס המאמר הזה, חף

ומאספמיא ומחברותיה, ושכ יעקב (שם), מבבל' ושקט (שם), ממרי, ישאנן (שם), מיון, ואין מחריד (שם), מארום. כי אעשה כלה בכל הגוים (שם שם י"א), אומות העולם שהן מכלין את שרותיהן עליהן הוא אומר, כי אעשה כלה בכל הגוים (כו) ישראל שאין מכלין שרותיהן, עליהן הוא אומר, אותך לא אעשה כלה, ויסרתך למשפט ונקה לא אנקך (שם), מיסרך אני בייסורין בעולם הזה, בשביל לנקותך מעונותיך לעולם הבא, אימתי בחדש השביעי באחד לחדש:

(כח) יהודה בר נחמני בשם ריש לקיש פתח, עלה אלהים בתרועה ה' בקול שופר (תהלים מ"ו'), בשעה שהקב"ה עולה (כט) ויושב על כסא הדין, (ל) בדיון הוא עולה, דכתיב עלה אלהים בתרועה, ובשעה שישיראל נוסעין שופר ותוקעין, הקב"ה (לא) עומד מכסא הדין, ויושב על כסא הרחמים, דכתיב (לב) ה' בקול שופר, מחמלא עליהם רחמים, ומרחם עליהם, (לג) והופך להן מדת הדין, למדת הרחמים, אימתי בחדש השביעי באחד לחדש:

(לד) ר' יאשיה פתח, אשרי העם יודעי תרועה (תהלים פ"ט י"ו) (לה) ר' אבהו פתר

הערות ותקונים.

לא גזס הפסיקתא ולא גזס וי"ר, כי אס גזס הילמדנו פ' וינל, וכ"ה לפנינו בתנחומא וינל, וזילקוט וינל גרס גזרו "פי" גרסת וספרד", ונאמת כן הוא, גליא הוא שם ארץ גרסת גזסת רומית Gallia (פראנקרייך) ואספמיא Hispania הוא שפאניען, ותרנס ספרד (עזדיה א' ז') אספמיא עיין ערך מלין גז קי"ו. (כו) ישראל שאין מכלין שרותיהם, צו"ר ס"ס כמדיא לא תכלה פתח שדך, וזילקוט ירמיה רמז ש"ג מוצא אחר המחמר הזה מחמר אחר כל מהלכך שכתוב איתך לא ידרשו והוא מפסקא דנחמא, והגיון פסיק' למעלה מוסב גם על זה. (כח) יהודה ז"ל, כבר העירתי למעלה הערה ז', שזכ"י כרמולי פה היא התחלת הפסקא, ומתחיל פרשת ו' פקד. את שרה, יהודה ז"ל גזר לוי פתח עלה אלהים בתרועה כ', ועד כה ינל חוק למקומו ונמנע נאמנע פסקא דשניה, והמחמר הזה מוצא צו"ר שם, וזילקוט מחמר רמז חרמ"ה גזס הפסיקתא, גם זילקוט פנתם רמז תשפ"ג גזס הפסיקתא, והתחלתו לנד זילקוט תהלים רמז תשנ"ד, ג"כ גזס הפסיקתא, גם הרוקח ה' ר"ה סימן ר' הגי' המחמר הזה גזס הפסיקתא, ונמנע שו"ט סוף ומחמר מ"ז הלכין משוגש, ורלוי לתקנו ע"פ הפסיקתא, וכן כתב שם המחמר ד' אמסערדאס ח"ל עיין זילקוט מה שהגי' על זה גזס הפסיקתא, כך הוא המכוון כאן וממנע קנת כאן עכ"ל. (כט) ויושב על כסא הדין דיון הוא עולה, המלות האלה חסרות זכ"י אקספארד שהשמיט המעתיק מעולה לעולה. (ל) דיון הוא עולה, ר"ל הוא עולה על הכסא לשפוט נמדת הדין, כי השם אלהים הוא דיון, וע"ז נוסד הפיוט נעלה דיון עלות בתרועה. (לא) עומד מכסא הדין, ע"ז יסד הפיוט לר"ה, תפן נמכן כו' כסא דין להמיר גזל רחמים כו', ונפיוט אשר מי יעשה כמעשיך ותהפך מדת הדין לרחמים כי כן מודק. (לב) ה' בקול שופר, ר"ל ה' הוא מדת הרחמים, ונמכילתא פ' יתרו פ"ד פ' ויהי קול השופר הרי זה סימן יפה נכתובים כל מקום שנאמר שופר זה סימן יפה לישראל נחמד עלה אלהים בתרועה ה' בקול שופר. (לג) והופך להן מדה"ד, ע"ז נוסד הפיוט אהל היום נרחמים מלך, וכן זכרון הוא יום תרועת מלך חוק לישראל הוא לזכותם מלך, ע"ז צפ"י הרו"ה שגי' את הפסיקתא המוצא זילקוט, ומ"ז שם ואמרו עוד בתנחומא, וזילקוט תהלים ק"ט טעות הוא צידו, כי לא נמנע זה בתנחומא, אך יען גרסם זילקוט תהלים שם רמז תתע"ז, על מחמר אחר אשר לפני זה שהוא מתנחומא, חזב הוא נמנע, שהגיון מוסב גם על זה, אולם המחמר הזה הוא מפסיקתא רנתי פ"ח פסקא נחמד השגי' נאחד לחדש, ח"ל הפסיקתא רנתי שם, כך פתח ר' נתנחומא גר אהל, לעולם ה' דרך נצח גמלים, ומה לעולם ה', אמר לו דוד רנן העולמים לעולם אין אתה נא עלינו דיון אהל נמדת רחמים, חילולי כך לא היינו יכולים לעמוד אפי' עה אחת, לעולם אלהים אין כתיב כאן אהל ה', נמה אתה דינו, נאותה מדה של רחמים צה, שנאמר ה' ה' אל רחום ותנון וכו'. (לד) ר' יאשיה, צו"ר ר' יהושע. (לה) ר' אבהו אבהו, מכלן עד פניך יהלכון, חסר זכ"י כרמולי וזילקוט מחמר ופנתם, אהל יגנו צו"ר וזילקוט

פטר קרא (לו) בחמשה זקנים שהיו נכנסים לעבר את השנה, מה הקב"ה עושה מניה (לו) סנקליטין של מעלה, ויורד ומצמצם שכינתו ביניהם למטה, (לח) ומלאכי השרת אומרים, הא תקיף הא תקיף, הא אלהא הא אלהא, מי שכתוב בו אל נערץ בסוד קדושים רבה (שם שם ח'), מניה סנקליטין של מעלה, ויורד ומצמצם שכינתו למטה, כל כך למה, שאם טעו בדבר, הקב"ה מאיר פניהם בהלכה, הה"ד ה' באור פניך יהלכו: (תהלים שם י"ו) א"ר יאשיה כתיב אשרי העב יודעי תרועה (תהלים פ"ט י"ו), (לט) וכי אומות העולם אינם יודעים לדריע, כמה (ם) קרנות יש להן, וכמה בוקיננס יש להן, וכמה סלפידים יש להם, ואת אומר אשרי העם יודעי תרועה, אלא אשרי העם שיודעים לפתוח את בוראם בתרועה, אימתי בחדש השביעי באחד לחדש:

ר

הערות ותקונים.

ובילקוט תהלים רמז תת"מ ומניין נצדו מדרש וז"ל פסיקתא או וי"ר. (לו) בחמשה זקנים נראה שדורש זה מן ה' של מלת העם, אך היותר נכון הוא שאין כוונת הדורש על מנין הזקנים, רק הדרשה מסוג על סיפא דקרא ה' צאור פיך יהלכין, כמו דאיתא בפדר"א פ"ח, ואשרי"ס העומדים במקום ההוא (ר"ל בעצור השנה) נשעה ההיא, שנאמר אשרי העם יודעי תרועה ה' צאור פיך יהלכין, צאור פניו של הקב"ה הן מהלכין ע"כ, וכמו שסיים גם פה הקב"ה מאיר פניהם בהלכה ה' צאור פיך יהלכין, ובשמי"ר פט"ו נאמרה שעה יצא אור מניה המדרש וז"ל לפנייהם והיו יודעים שנתרצה להם הקב"ה, ש"י זרם נחשך אור לישרים ע"כ, ועיין בחדש א"ט מוזכור פ"א, תקעו צהר שופר זש"ה אשרי העם יודעי תרועה ה' צאור פיך יהלכין, אשרי העם אלו הזקנים שמעברין את השנה וקוצעין את החדשים, נאור פיך ר' אצור אור זה הקב"ה שמסכים עמם ע"כ, והנה פה בפסיקתא וצו"ר, עזר השנה בחמשה זקנים, אולם בשמ"ר פט"ו קידוש החדש נשלשה אצל עיבור השנה ז' זקנים, כשהיו רבותיו נכנסים לעבר את השנה נכנסים י' זקנים בקיאים לביהמ"ד ואצ"ר עמם כו', ומנין להתועד ז' זקנים כו', ובפדר"א פ"ח נשלשה מעברין, ר"ל בעשרה שנאמר אלהים נצב בעדת אל ע"כ. ובחמשה ריש סנהדרין עזר השנה נשלשה דברי ר"מ, רש"י אומר נשלשה מתחילין, ובחמשה נושאין ונותנין ונותנין נשבעים, וע"כ נגמרה דף י' ע"כ, והרמב"ם ה' קדוש החדש פ"ד ה"ט וה"י כחז משא ומתן של עיבור נדך ה' עיין במפרש ס. (לו) סנקליטין, מוצא נערך נשם פסיקתא דר"ה, וכבר נאמרה המלה הזאת פסקא א' הערה פ"ב. (לח) ומלאכי השרת, מכלן עד כל כך למה. חסר בילקוט תהלים, כי קפץ המעתיק נחמיו, מן למטה עד למטה. (לט) וכי אלה אינם כו' נכ"ל כרמולי, ר' יאשיה פתח אשרי כו', וכי אלה אינן כו', והמאמר הזה מוצא ברומק ה' ר"ה סימן ר' נשם הפסיקתא. (ם) קרנות כו' בקיננס כו' סלפידים, מוצא כן ברומק נשם הפסיקתא, ומפרש מיני כלים שתוקעים בהם ע"כ, וככ"י אקספארד סלפידים, וככ"י כרמולי כמה קיפות וכמה בוקיננס, ז"ל קרנות במקום קיפות, ומלה סלפידים חסרה, וצו"ר כמה בוקיננס כו' כמה סלפירנס, ובילקוט אומר רמז תרמ"ח כמה סלפידים, ובילקוט פתח רמז תשפ"ז וילקוט תהלים רמז תת"ס כמה בוקיננס וכמה סלפידים, וצו"ר פט"ו אלו תוקעי סלפידים, ראיו פה נוסחאות שונות, וראיתי נערך ערך בקיננס, כחז ח"ל בפסיקתא דר"ה המתחלת לעולם ה', וצו"ר אומר אל הכהנים פ' לעולם ה' (היא פכ"ט), כמה קרנות כו' בוקיננס כו' ספריות כו', ענין חנוניות ואופרות המה, וע"ז כחז המוספי פ' זל"י ורומי *buccina* *buccina*, קרנות וחנוניות ואופרות, וננוסחת דין כחז כמה סלפידים ספריות, וכן נראה שגם נצל הערך סלפידים עכ"ל, ונערך ערך סלפידים הניא ח"ל נרש מנלת איכה להרים קול בתרועה, סלפידים ס"א סלפידים, פי' כן [נקרא] תרועה זל"י, ועוד מפורש נערך בקיננס, ע"כ. וע"ז כחז המוספי כן נקרא החנוניה והתרועה זל"י *adlayy* עכ"ל, והמאמר שהביא הערך פה הוא בפתיחתא דאיכה רנתי פתיחה כ"ס, ד"ה ר"י דסיכנ פתח חזור את צורלך, ושם הני' לפנינו סרפידים, וכחז המ"ל לפי הענין סרפידים מין חנוניה ע"כ, וראיתי מאמר המדרש אלה מוצא בילקוט יחזקאל רמז שס"א וגורם סלפידים, ואשרי כל הדברים האלה, המלה הזאת אינה כתובה בהלכה בכל המקומות שהנחתי, וז"ל סלפידים

(מא) ר' ברכיה בש"ר ירמיה פתח, אורח חיים למעלה למשכיל למען סוד משאול
משה (משלי ט"ו כ"ד), אין אורח חיים (מב) אלא יסורין, דכתיב ודרך
חיים תוכחות מוסר (שם ו' כ"ג), למעלה רמשכיל, למי שהוא מסתכל למצותיה
של תורה, (מג) מה כתיב למעלה מן הענין לא תכלה פאת שדך (ויקרא כ"ב כ"ב),
אומות העולם שהן מכלין את שדותיהן. (מד) שאר קטעיה דכוחותא קמייטא:
(מה) ר' ברכיה פתח חקעו בחדש שופר בכסא ליום חגנו (תהלים פ"א ד'), וכי
כל

הערות ותקונים.

סלפינגס, והיא תצורה ציוני כמו שהצאתי, ויש להעיר במדרש ש"ט ומזמור פ"א ד"ה
תקעו נחש שופר, ח"ר יאשיה והלא ח"ה יש להם ספק ידים בו, וכתב שם המפרש
והלא ח"ה ידס תריפס, ונדחק שם לפרש המלות ספק ידים, ולא עלתה נידו, אולם
נאמת מקור כל המאמר שם וגם המאמר שאחריו ד"ה אשרי כו', הוא נפסיקתא שלנו,
והיה כתיב נחתלה סלפידים כמו לפנינו פה, ואח"כ נשתבשה המלה ע"י מעתיקים הדיוטים,
ופרדה לשתי ספק ידים, ונרץ גם שם לתקן סלפינגס, ועיין מה שהערתו לעיל פסקא
ח' הערה פ"ט. וראיתי נתיב רבתי ענין שופר סימן ע"ו, ודבריו נוגעים ומצוילי הלכות
כ"י, ערוגה העשירית סימן רצ"ז וכתב ח"ל: מנא ח"ל שגשאל לפני רבנו קלונימוס דרבי
שנתי מעיר רומי ולרבי ענין דר מרינוס ז"ל, קרן של עז מהו לתקוע בו דר' וז"ל,
והצינו כל קרן כשר חוק מל פרה משום מעשה העגל, ואין חוקעין בו ומצוה מן המצוות
בשופר של חיל כר' אצוה נפסיקתא דר"ה, ר' יאשיה פתח אשרי העם יודעי תרועה,
ואח"כ חנים יודעים להרע כמה קרנות וכמה צוקינים וכמה סלפינגס יש להם כו' ע"ש,
שהצינו כל מאמר הפסיקתא שלפנינו עם הגירס' הכונה כמו שהקטנ' סלפינגס, ומפרש
שם פי ענין תצורות ואופרות, ומדי דברי צה אעיר כי כפי הנראה המלות "כר' אצוה
נפסיקתא דר"ה" הן מחוברות, ואין שם להן כי לא נמצא מונח בשם ר' אצוה פה
נפסיקתא, ומאמר ר' יאשיה אינו תשובה על השאלה, אולם נאמת אין כל מחברת ציוניין
ואחר המלות כר' אצוה הפסיק הענין, וכונתם לשם צבלי ר"ה ט"ז ע"ל, ח"ר אצוה
למה חוקעין בשופר של חיל אמר הקצ"ה תקעו לפני בשופר של חיל כדי שזכור לכם
עקידת יצחק בן אברהם כו', ואח"כ מתחיל שם, נפסיקתא דר"ה מאמר צפני ענינו,
ומוסב למטה, ח"ר ר' יאשיה פתח. (מא) ר' צרכיה צ"ר ירמיה, מכלן ר' צרכיה
פתח תקעו, חסר צכ"י כרמולי וצילקוט פנחס, חזל ישנו צכ"י אקספארד וצויר וצילקוט
אמור שם. (מב) אלא יסורין, זה הוא דרוש שני על המקרא אורח חיים, והראשון נחסר,
וכנ"ל אין אורח חיים אלא תורה, כמד"ל עין חיים הוא למחזיקים צה (תש"נ ג' י"ח), ד"ה
אין אורח חיים אלא יסורין כמו שהוא צכ"י אקספארד וצויר שם, וצילקוט אמר יש הדרוש
הראשון החסר פה, אך דרוש השני חסר שם, ועיין ילקוט משלי רמז תתקנ"ג, פי אורח
חיים, מה שהצינו בשם צ"ר ונמקום ר' ירמיה צ"ר צרכיה, ז"ל שם, ר' צרכיה צ"ר
ירמיה. (מג) מה כתיב למעלה, דרוש כמן חומר, למעלה למשכיל, מי שהוא מסתכל
על מה שכתב למעלה לפני נחשד השניעי שהוא המקרא לא תכלה פאת שדך, ומשמעו
לפי זה, מנות לא תכלה, וזכר הקצ"ה נחשד השניעי למען יסורו משאול מטה. (מד) שאר
קטעיה כו', וכן צכ"י אקספארד נאמר פה "שאר פתחא דכוחותא קמייטא" ר"ל השאר
הוא כמו שנאמר למעלה בראש הפסקא והמעתיק רצה לקצר, וכנ"ל ח"ה שכן מכלין
את שדותיהן [עליהם הוא אמר כי אעשה כלם צכל הגויים, ישראל שאין מכלין את שדותיהם
עליהם הוא אמר ואותך לא אעשה כלם ויסרתך למשפט ונקם לא חנקך, מייסרך אני
ציסורים צבולם הזה צבזיל לנקותך מעונותיך לעו"צ ואימתי נחשד השניעי] וצילקוט
אמור ישנו כולו פה במקומו, וצו"ר חסר מן ח"ה שכן מכלין עד סוף המאמר שהצאתי,
כי סוף המעתיק ענינו על מ"ש למעלה. (מה) ר' צרכיה פתח, צו"ר שם וצילקוט אמר
ונתנם שם בשם הפסיקתא וצילקוט תהלים רמז תתל"א, ונטעות מניין שם פסיקתא רבתי
נמקום פסיקתא. גם מונח צרוקה ה' ר"ה סימן ר' בשם הפסיקתא, ורבינו סעדיה גאון
הצינו ג"כ הפסיקתא הזאת נטעמי התקיעות ענין העשירי, ומונח צאנזדרהס סדר תפלת
ר"ה (דף פ"ד ע"ל) ונדפס ג"כ במחזורים לפני התקיעות ח"ל ואמרינן נפסיקתא ר' צרכיה
פתח

כל החדשים אינן חדש אלא בכמה, (מו) וכל החדשים אינן נכסין, אלא ליום תגינן, והלא ניסן חדש נכסה (מו) ויש חג חנו בפני עצמו, אלא חדש ונכסה ויש לו חג וחגו בן יומו, ואיזה, זה תשרי, תשרי (מח) על שם תשרי ותשובה כל חובינו, אימתי בחדש השביעי:

(מט) ר' לוי בשם ר' חמא בר חנינא פתח, כה אמר ה' גאלך קדוש ישראל אני ה' אלהיך מלמדך להועיל (ישעיה מ"ח י"ו), מהו מלמדך, (נ) מסקיד לך כמה דהדין (נא) מסמאס דהוא מסקיד דהוא פרתא, (נב) ושלשה שמות נקראו לו, מלמד מרדע דרבן, מלמד, שהוא מלמד לפרה לתרוש, מרדע שהוא מורה דעה בפרה, דרבן, שהוא (נג) מורה בינה לפרה, אמר הקב"ה ארם עושה דרבן לפרתו

הערות ותקונים.

פתח כ' ע"ס. (מו) וכל המדשים אינן נכסין, נ"ס צ"ה ט"ז ע"ס תקעו נחשד שופר נכסא ליום תגינן אחיה חג שהחשד מתכסה צו הוי אומר זה ר"ה, ופירש"י ד"ה שהחשד מתכסה צו, שהלכנה מתכסה צו אשינה נראית לכל אדם אלא שחרית ליושגי מזרח, וערבות ליושגי מערב כדאמר (ר"ה כ' ע"ב) עשרים וארבע שעות מתכסה סיהרא, הוי אומר זה ר"ה, דאלו שאר יו"ט כבר נתמלאת הלכנה נמוקת ונראית בכל מקום, ע"כ ע"ס נחום ד"ה אחיה, ותוס' ר"ה ח' ע"ב שר"ת הביא מאמר המדע מו"ר פכ"ט, והוא ג"כ מאמר הפסיקתא שלפנינו, עיין ערוך ערך חדש א', ומוצא נחום עירובין מ' ע"א ד"ה זכרון. (מו) ויש חג, חגו בפני עצמו, צו"ר ויש לו חג בפני עצמו, עיין די משה שם ועיין ערוך ערך כס צ', והגירסא שהביא שם יותר נכונה. (מח) ע"ס תשרי, מוצא צערוך ערך תשרי נ"ס הפסיקתא דר"ה, וצרוקת סימן ר' ג"כ נ"ס הפסיקתא, וכן צאצורהם תפלת ר"ה שם. (מט) ר' לוי נ"ס חמא, צו"ר וצילקוט אמור ופנחס שם, אצל צכ"י כרמולי חסר מכלן עד נחשד חדש מעשיכס. (נ) מסקיד לך, כ"ה צו"ר, אצל צילקוט אמור רמז תרומה, ופנחס רמז תשפ"ב, הגי' מסקר צר"ש, ונערוך ערך מסקיד, הביא ח"ל צו"ר אמור, ונראה פסקות [צ"ל פסקא דר"ה], מלמדך להועיל מסקידא לך כהדין מסאסא דמסקיד צמורתא, פירשנו צראש הפרק עכ"ל, כוונתו לערך מסאסא שכתב שם צריש פסקות [צ"ל פסקא דר"ה] מה מלמדך להועיל, מסקר לך כגון הדין מסאסא מסקר להדין צמרתא פ' שמנהג את הפרה עכ"ל, ונריך לתקן צ"ה התקומות צערוך הזה, מסקד גדלית כמו שהביא צערוך מסקיד, והמוספי צערוך מסקיד כתב, יס נוסחאות כתוב נהם גדלית, ויש צר"ש, ות"י [הוא יצ"ע שלפנינו] כי כאשר יסר איש את בנו וגו' (דברים ח' י"ז) היכמא דמסקר נבר ית צריה [ה' אלהיך מסקר יתכון] עכ"ל, ומנחתו צר"ש איכה א' י"ד כ' נשקד עול פשעי שכתב ח"ל, אין לתבזה זו דמיון צמקרא, ונלשן ארמי של פסיקתא קורין לדרבן מסקרא עכ"ל, צ"ל מסקרא, כנראה מענינו שהביאו רח"ה למלת נשקד, והרד"ק צרשיו שרש שקד כתב ענינו לפי מקומו, נקשר או נתחנר, וצו"ר [פכ"ט] מלמדך להועיל מסקדנא לך כהדין מסאסא דמסקיד למורתא, כלומי אהיה עמך תמיד להנהיגך כמו שהמלמד דבק תמיד צפרה להנהיגה, ורבינו האי ז"ל הביא רח"ה מדברי רז"ל, כלנא צמקרא ונדיא צמרכא עכ"ל, המאמר הזה הוא צ"ב כ"ז ע"ס ולפנינו שם הגי' כלנא צמקרא ונדיא צמרכא, והרצ צעל הערוך ערך סקר ג' גורם כלנא צמרכא ונדיא צמקרא ע"ס. ולדעתי צ"ל צרד"ק, ורבינו סעדיה ז"ל, צמקוס ורבינו האי ז"ל, וכוונתו לתשעים מלות נחדות לר' סעדי' גאון, וכן הביא שם צמות ע"ה. ודברתי מזה צמחצתי פשר דבר. (נא) מסאסא, פ' כמ"ס הערוך ערך זה שהוא הדרבן המנהיג את הפרה צדדך ישרה. (נב) ושלשה שמות, מוצא צערוך ערך מלמד נ"ס פסיקתא דר"ה, גם מנחתו המאמר הזה, צירושלמי סנהדרין פ' ה"א, וצמודרס קה"ר פ' דברי חכמים כדרכונות, ועיין פסיקתא רבתי פ"ב פסקא ציום השמיני נביא, וצמודרס צמ"ר פ"ד, המנחה קראה אותו מרדע, והמקרא קורא אותו דרבן ומלמד, דכתב צמלמד הנקר (שופטים ג' ל"א), וכן ולהניצ הדרבן (שם י"ג כ"א), א"ר נתן כ' ע"ס. (נג) מורה צינה לפרה, כ"ה צו"ר וצילקוט שם, וצ"ל מדי צינה צפרה, כמו שהוא צכ"י אקספארד, ונפסיקתא רבתי, ומפרש צמ"ר שם כי דורש דרבן כמו שדורש מרדע מורה דיעה, ונערוך שם שמדיר צינו לפרה, צ"ל צינה לפרה, וצירושלמי

לפרתו, וליצרו הרע אינו עושה דרבן. (נר) מדריכך בדרך תלך (שם), ר' לוי בש"ד חמא בר חנינא, לבן מלך שהיה לו דין לפני אביו, א"ל אביו אם מבקש אתה לזכות לפני בדיון, מנה לך (נה) ניקלגים פלוני, ואת זוכה בדיון, כך אמר הקב"ה לישראל, בניי אם מבקשים אתם לזכות לפני בדיון, תהיו מזכירין לפני זכות אבותיכם, ואתם זוכים לפני בדיון:

* (נה) אחד, זה אבינו אברהם, אחד היה אברהם (יחזקאל ל"ג כ"ד), זכרון תרועה (ויקרא שם), זה אבינו יצחק, וירא ורנה איל אחד נאחו בסבך בקרניו (בראשית כ"ב י"ג) מקרא קודש (ויקרא שם), זה אבינו יעקב, שמע אלי יעקב וישראל מקוראי (ישעיה מ"ה י"ב), ואימתי (נו) אתם מזכירין זכות אבות, ואתם זוכין לפני בדיון, בחדש השביעי:

ר' חייא (נו) בר מריא בש"ד לוי פתח, אך הבל בני אדם כוב בני איש וגו', (תהלים ס"ב י'), (נה) בנוהג שבעולם הבריות אומרים פלוני ישא פלונית, אך הבל בני אדם, פלונית תשא פלוני, כוב בני איש, (נט) במאונים לעלות המה

הערות ותקונים.

וצירושלמי שם ושרה צינה צפרה, וצמרדש קהלת דויר צינה צפרה. (נר) מדריכך כו' לכן מלך, מוצא צרוקא סימן ר' צסס הפסיקתא. (נה) ניקלגוס, כ"ה גס צויר, וצכ"י אקספארד וצילקוט פתח רמז תשפ"צ ניקולגוס, וכ"צ הילקוט שם, מלך צלשון יוני, וצילקוט אמור רמז תרמ"ה נוקלגוס, צטעות, וצ"ל נוקלגוס צנימ"ל, וצרוקא סימן ר' מציא מואמר הפסיקתא צטעות ניקולגוס, וצ"ל ניקולגוס, צמ"ץ תמורת צנימ"ל, וצערוד ערך נקלגוס הציא צפסקא דר"ה חס אחא מנקה לזכות צדין, מנה לך ניקולגוס פלן, וצכ"ד המוספי שהמלה ניקולגוס היא יונית *niko-logos* והוראתה מלך וסניגור (פערטהיידיער), ולפני צעל הערוך היתה הג' צו"ר דקליקוס תחת אשר לפנינו נקלגוס, ע"ש צערב, וצ"ל דקולגוס צנימ"ל, וגם היא מלה יונית *δικαιολόγος* ופי' מלך טוב ומדריך צדין, וכן צילקוט משלי רמז תתקמ"ז צסס הילמדנו (הנאצד מואתנו ואינו), שנים דיקולגן היו עומדין לפני אדרוס, אחד היה מלמד על הדבור שהוא יפה ואחד על השתיקה, גס רלתי' שלכני צעל צבולי הלך היתה הווסחא צפסיקתא דיקליקוס, כי צבולי הלךט כ"י ערוגה העשירית סימן ש"ז הציא ח"ל צפסיקתא דר"ה לאוהבו אל מלך שהיה נידון לפני המלך רמז לו המלך מנה לך דיקליקוס, פי' סניגור המדבר ומייפה זכות הנידון והוא לשון יוני עכ"ל, וכן מוצא כן צתניא רצתי ענין התקיעות סוף סימן ע"ה, ודצריי מוצעים משצולי הלךט כידוע, ומסיס דיקליקוס פי' מלך צלע"ז אצוקאטו עכ"ל לקח הפי' מהערוך. * (נה) אחד זה אבינו אברהם, צ"ל צאחד, כי מוסב על המקרא צאחד לחדש, וכ"ה צמרדש ו"ר שם. (נו) אחס מוצירין זכות אבות, עפ"י יסד הקליר צפיוט ועמך תלואיס, סמוכים צנדקת אצ אחס אחד (אברהם) נשענים צסנך יחיד ומיוחד, (ינחק) מוצנטיס צסס וציושר אצ אחד, (יעקב). (נו) צר מריא, צכ"י אקספארד צר מריה, צו"ר צר אצא, וצילקוט אמור צר מריא, וצילקוט פתח צר חמי. (נה) צוהג צצעולם, מוכן עד כל הצלים וכצנים כו' חסר צילקוט אמור ופתח, ועיין צפסיקתא רצתי סוף פסקא צחדש השציעי (פ"ת), ד"ה החדש השציעי, זש"ה אץ צני אדם כו', כך דרש רצ"ן מריה ע"כ, צ"ל ר' חייא צר מריה והכוונה שכן נדרש צפסיקתא ישנה, וצדפוס לצו צר יוחן צן מריס והוא תקון מואיר מריה שחדש צגאגתו, כי מלת רצ"י היא ר"ת ר' יוחן. (נט) צמאצנים לעלות כו', ר"ל צעוד שהס צצטן אום כצר נגזר על צווגס, ומזה צירושלמי צינה פ"ה ה"צ, שמואל אמר אפילו צת"צ יארם שלא יקדמנו אחר, מחלפא שיטתיה דשמואל, תמן הוא אמור מושצ יחידים צינה (תהלים ס"ח ז'), צמאצנים לעלות המה מהצל יחד (שם ס"ז י'), והכל הוא אמר היכן ע"כ, כוונה הירושלמי שיש סתירה צצרי שמואל צכאן אמר שמואל יקדמנו אחר, אולם מהכחצנים נראה להיך שצווג כצר נגזר מן השמים, וצצרי תורה עניים צמקוסא אחר ועשירים צמקוס אחר מה שהציא הכחצו מושצ יחידים צינה, מפורש צפסיקתא פסק שקלים ע"ש וצהערה כ"ה, וכן נשה צמרדש צר פס"ה, וכן צצצלי סוטה צ' ע"א, והכחצו השני שהציא צמאצנים לעלות, מפורש לפנינו פה צפסיקתא, וצמרדש ו"ר פכ"ט, ועיין צק"ע שהציא על צמאצנים מאמר המדרש, ועיין צצלי מ"ק י"ח ע"ז, מחקש ג"כ סתירת צצרי

המה מהבל יחד (שם), א"ר חייא בר מריא עד שהן עשוין הבל ממעי אימותיהן, הם יחד, (ס) א"ר [נחמן] כל הבלים וכזבים שישראל עושין בעוה"ז, כרי הוא אבינו אברהם לכפר את כולם, ומה טעם (סא) האדם הגדול בענקים הוא (יהושע י"ד ט"ו), במאזנים לעלות, במאזנים מתכפר להם, בחדש שמולו מאזנים, ואיזה זה תשרי.

(סב) תקעו בחדש שופר (תהלים פ"א ד'), בחדש, חדרשו מעשיכם. (סג) שופר, שפרו מעשיכם, אמר הקב"ה (סב) אם שפרתם מעשיכם לפני, אף אני עומד מבסא דין, ויושב על כסא רחמים, ומרחם אתכם, והופך לכם מרת הרין למרת הרחמים אימתי בחדש השביעי:

ד"א בחדש השביעי, בחדש שהוא (סה) משובע במצות, שופר בתוכו, כפור בתוכו, סוכה בתוכו, לולב וערבה בתוכו:

ד"א בחדש השביעי, חדש שהוא (סו) משובע בכל, גרנות בתוכו, ניתות בתוכו, כל מיני מגדים בתוכו:

ד"א בחדש השביעי, ר' ברכיה הוה קרי ליה ירחא דשבועתא, שבו נשבע הקב"ה לאברהם אבינו, ה"ה ויאמר בי נשבעתי נאום ה' (בראשית כ"ב י"ו), מה צורך היה לשבועה הוה, (סז) ר' ביבא רבא, בש"ד יוחנן, אמר אברהם לפני הקב"ה, רבון העולמים, גלוי וידוע לפניך בשעה שאמרת לי, קח נא את בנך שם

הערות ותקונים.

דברי שמואל אהדי. (ס) א"ר נחמן, מלת נחמן הוספתי ע"פ כ"י אקספארד, ומדרש ו"ר שם, וראיתי צמדרש צמר' פט"ז כתיב אך הנל בני אדם כוז בני איש, א"ר חייא צסס ר' לוי, כל הנלס ישראל עושין כל ימות השנה צמאזנים לעלות, מוחל להם הקצ"ה צמחל מלאזים צחדש תשרי כי צוים הזה יכפר עליכם לטוהר אתכם ע"כ. (סא) האדם הגדול בענקים, עיין צ"ר פ"ד, את האדם צזכותו של אצרהס, א"ר לוי האדם הגדול בענקים זה אצרהס, ועיין תוס' צ"צ כ"ח ע"א, וראה מה שכתנתי צלאור חכמה חוצרת ראשונה דז ע"ה, מה שהעירותי על המאמר צמס' סופרים פ"ה"א ה"ט, האדם הגדול בענקים זה אצרהס אציוו שהיה גוצה קומותו כנגד צנעים ואצרהס אצניס כו', ע"ש. (סב) תקעו צחדש, מוסב למעלה אל המאמר ר' צרכיה שפתח דרשתו על הפסוק הזה, וצו"ר נסמך זה למעלה לדרש ר' צרכיה, והוא הכנון והמאמר הזה מוצא צמנורת המאור סוף סימן ר"ה, אך מ"ש שם וכן מצינו צמכילתא ט"ס הוא, וצ"ל צפסיקתא. (סג) שופר שפרו מעשים, עיין מדרש שר"ט סוף מזמור פ"א, וע"פ הפסיקתא יסד הפייטן לר"ה שפרו מעשים וצרת לא תופר. (סד) אם שפרתם מעשיכם לפני, פה חסר הרי אני נעשה לכם כשופר הזה, מה השופר הזה מכנים צזו ומוציא צזו, אף אני כו', כמו שהוא צכ"י אקספארד וצו"ר וצילקוט, ועיין צשר"ט סוף מזמור פ"א, נוסחא אחרת, ועל זה יסד הקליר אשא דעי, ואם עוד יעלו וצדין ילתו, וצדק ירוך לאתו צקול חיל שופר וכוו מכנים צזו ומוציא צזו. (סה) משובע צמנות, דורש צציעי ש"ס צו שצט מנות, שופר, כפור, סוכה, ואצרה מייס צצלול, וצמקום וולוב וערצה, צ"ל וד' מייס צצלול, כי לולב זה חין כלן רק חוש, וצמנורת המאור סימן קמ"ו הציו המאמר שובע שמוחל אל תקרי שובע אלא שצ, אלו ז' מנות שבת, ד' מייס צצלול וסוכה וחגיגה ושמוחה, ואח"כ הציו המאמר הפסיקתא שלפניו צסס המכילתא, וע"ס הוא וצ"ל פסיקתא, כי צמכילתא לא צמנא מלאומה מזה וע"ש שהארץ צזה. (סו) משובע צכל, דורש צציעי אכלו נכתב צצ"ן שאלית, וצו"ר צתערבו שני המאמרים, הדרוש שלפני זה והדרוש הזה יחד, וכן הוא שם ד"א צחדש השציעי שהוא משובע צכל, גמות צתוכו צרכות צתוכו כפור צתוכו סוכה צתוכו לולב וערצה צתוכו, ע"כ. וצ"ל לתקן צמקום צרכות צ"ל גרות הנאות אל גמות שלפניו, וכוו שהוא פה צפסיקתא. (סז) ר' ציצא רבא, כ"ה צילקוט אמור, אצל צו"ר ר' ציני צר אצל, נס מנצח המאמר הזה צירושלמי תענית פ"ה ה"ד, ושם הג"י ר' ציני אצל צ"ש צו"ר, ונשנה צמדרש צ"ר פכ"ו, אך שם הג"י ר' יוחנן אמר, וצפסיקתא רצתי פסקא צחדש השציעי, מוצא המאמר הזה צסס ר' ירמיה, וט"ס הוא, וצ"ל ר' יוחנן, ועיין ילקוט וירא רמז ק"ה ד"ה אצרהס אצרהס עד מהו תוקעין לפני צשופר וצמזין צצזו פסיקתא, והלצון שם משונה מאשר

(שם שם ב'), שהיה בלבי להשיבך, מה היה בלבי לאמר לך, אתמול אמרת לי, כי ביצחק יקרא לך זרע (שם כ"א י"ב), ועכשיו אתה אומר לי, קח נא את בנך וגו', אלא כשם שהיה בלבי להשיבך, (סח) וכבשתי את יצרי ולא השיבותיך, (סט) כך בשעה שיהיו בניו של יצחק באים לידי עבירות ומעשים רעים, והוא נזכר להם עקרת יצחק אביהם, ותתמלא עליהם רחמים, ותרחם עליהם, ותהפוך להם מרת הרין למרת רחמים, אימתי בחדש השביעי:

וישא אברהם את עיניו וגו' (שם כ"ב י"ג), איך יודן (ע) מלמד שהראה הקב"ה לאברהם אבינו, את האיל נישש (עא) מחורש זה, ונסבך בחורש זה, אמר הקב"ה לאברהם כך עתידין בניך להיות נאחזין בעונות ונסבכין בצרות, וסופן להיגאל בקרניו של איל, שנאמר וה' עליהם יראה ויצא כברק חצו וה' אלהים בשופר יתקע וגו' (זכריה ט' י"ד), (עב) איך תנינא מלמד שהראה הקב"ה לאברהם אבינו את העיל (עג) נושש מחרש זה, ונסבך בחדש אחר, איל הקב"ה אברהם, כך עתידין בניך, להיות נאחזין באומות, ונסבכין במלכויות, ונמשכין ממלכות למלכות, מבבל למדי, וממדי ליון, ומיון לארם, (עד) וסופן להיגאל בקרניו של איל' הה"ד וה' עליהם יראה וגו':

(עה) כל השביעים חביבין, למעלה השביעי חביב, (עו) שמים, ושמי שמים, רקיע, שחקים, זבול, מעון, וערבות, (עז) סולו לרוכב בערבות (תהלים ס"ח

הערות ותקונים.

מאשר הוא פה, וכן נמצא המאמר הזה במדרש ש"ט ומזמור כ"ט. (סח) וכנשתי את יצרי, נפסיקתא רבתי שם, אלא עשיתי ענמי כאלם וכחרש, ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו (תהלים ל"ח י"ד), וכן צו"ר מוצא הכתוב הזה. (סט) כך נשעה שיהיו צניו של יצחק, צירושלמי שם, כך יהי רצון מלפניך ה' אלהי שנשעה שיהא צניו של יצחק נכנסים לידי נרה ואין להם מי ילמד עליהם סניגוריא, אתה תהא תלמד עליהם סניגוריא, ה' יראה, את חכר להם עקידתו של יצחק אביהם, ומתחלל עליהם רחמים ע"כ, ונפסיקתא רבתי שם, כשיהיו צניו של יצחק גדולים לפניך ציוס זה, ואפילו יש להם כמה קטגוריות מקטרגים אותם, כשם שדמית ולא השיבותיך כך אתה לא תשיב להם ע"כ. (ע) מלמד שהראה הקב"ה, צירושלמי שם, והנה איל אחר, מהו אחר א"ר יודה צ"ר רבי סימון, אחר כל הדורות עתידין צניך לילחם צעונות, ולהסתנן צנרות, וסופן להיגאל צקרניו של איל שנאמר וה' אלהים בשופר יתקע והלך צעירות חיון, ר' חונה צצ"ר חנינא צר יצחק, כל אותו היום היה אברהם רואה את האיל נאחז נאחז צאילן זה, וניתור ויונא נאחז צמורש זה, וניתור ויונא, נאחז צסנך זה, וניתור ויונא, א"ל הקב"ה אברהם כך עתידים צניך כו'. והנה צילקוט אמור ופנחס, הוא כאשר לפנינו פה נפסיקתא, וכ"ה גס צו"ר, אך המלות, א"ר יודן' חסר צו"ר שם, ונמקום א"ר חנינא, הג"ג שם א"ר הונא צר יצחק, ועיין במדרש צ"ר פנ"ו, ויש אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר, מהו אחר, א"ר יודן וכו', ולדעתו המאמר שם א"ר יהודה צ"ר סימון היא נוסחא אחרתא שהוסף איהם מעתיק עפ"י הירושלמי שהצנתי ורשם צחון, ואח"כ הוצא פנימה, כי הלא אחד הוא עם מאמר מר' יודן שלפניו. (עא) מחורש זה, ונסבך צחודש אחר וכ"ה צכ"י אקספארד ונ"ל מחורש זה ונסבך צחודש אחר, ופי' חילנות שענפיהם מסונכים, ולשון מקרא הוא. (עב) א"ר חנינא, צו"ר פכ"ט א"ר הונא צר יצחק, וצירושלמי שם ר' חונה צצ"ר חנינא צר יצחק, וצ"ר פכ"י א"ר חנינא צר יצחק. (עג) נישש מחורש זה ונסבך צחודש, גס פה צ"ל צחודש. (עד) וסופן להיגאל כו', צירושלמי שם הנוסחא אמור לפניו רצון העולמים יהיה כן לעולם א"ל וסופן להיגאל כו' וכן חסר צו"ר שם. (עה) כל השביעים חביבין, נשנה צו"ר שם פכ"ט, ומוצא צילקוט שמות רמז רע"ו צסם הפסיקתא, אצל צילקוט אמור ופנחס חסר זה. (עו) שמים ושמי השמים, צנמרא חנינא י"צ ע"צ א"ר יהודה שני רקיעים הם, שני הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים, ר"ל אחר שצעה, ואלו הן וילון רקיע שחקים וזבול מעון מוכן ערבות ע"כ, חושב וילון ומכון צמקום שמים ושמי השמים, אשר נפסיקתא פה, וכדעת ר"ל כן הוא גס נאחז דר"ג פל"ז צסם ר' מאיר, ונאחזל מועד להרצא מחרצנו חשן רק ה' שמות, שמים שחק ערבות רקיע וזבול. (עז) סולו לרוכב צערות, עיין פדר"א

ס'ח ה'), בארצות השביעיות חביבה, ארץ, ארמה, ארקא, (עת) גיה, ציה, נשיה, חבל, והוא יפוט חבל בצדק (תהלים ט' ט'), ברורות השביעי חביב, ארם, שט, אנוש, קונן, מהללאל, ירד, חנוך, (דה"א א' ב' ג') ויתחלך חנוך את האלהים (בראשית ה' כ"ד) באבות השביעי חביב, אברהם, יצחק ויעקב, לוי קרת עמרם, משה, ומשה עלה אל האלהים (שמות י"ט ג'), בבנים השביעי חביב, (עט) אליאב, אבינר, שמעיה, נתנאל, דוד, אצם, הששי, דוד השביעי, במלכים השביעי חביב, שאול, אישבושא, דוד, שלמה, רחבעם, אביה, אסא, (פ) ויקרא אסא אל ה' אלהיו (דה"ב י"ד), בשמישים השביעית חביבה, וקדשתם את שנת החמישים שנה (ויקרא כ"ה י'), בשנים השביעית חביבה, והשביעית תשמטנה ונמשתה (שמות כ"ג יא), בימים השביעי חביב ויברך אלהים את יום השביעי (בראשית ב' ג'), בחדשים השביעי חביב, בחדש השביעי באחד לחדש. (פא) ר' אבא בריה דר' פפו, ור' יהושע דסיכנין בש"ל לוי, כל ימות השנה ישראל עוסקין במלאכתן, ובראש השנה נוטלין שופרות ותוקעין, והקב"ה עומד מבמא דין, ויושב על כסא רחמים ומתמלא עליהם רחמים, אימתי בחדש השביעי: דילמא, (פב) ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש, (פג) הוון מתקשיין, תנינן יום טוב של ראש השנה שרל להיות בשבת, במקדש היו תוקעין, אבל לא במדינה, אמרין אם דבר תורה, ידחה בגבולין, ואם אינו דבר תורה, אף במקדש לא ידחה, עד אינון יתיבין מתקשיין, עבר (פה) כהנא, אמרין הא אתא מרה דשמעתא ניקום ונשאול, קמו ושאלון ליה, אמר להון (פו) כתוב אחד אומר, יום תרועה יהיה לכם (במדרב כ"ט א'), וכתוב אחד אומר זכרון תרועה יהיה לכם (ויקרא כ"ג כ"ד), כיצד יתקיימו שני כתובים הללו, בזמן שהוא בא בתול, יום תרועה יהיה לכם, (פז), ובזמן שהוא בא בשבת, זכרון תרועה יהיה לכם, מוכיחין אבל

הערות ותקונים.

פ"ח, ומדרש ש"ט מזמור צ"ב, שצעה רקיעים צרחו וצולס לא נחר למכון שנתו אלא ערצות, שנאמר סולו לרכוב צערצות ציה שמו, ועיין לעיל פסקא ויהי ציום כלות משה הערה קל"ח. (עת) גי' ציה נשים, וכ"ה במדרש חזית פ' יפה את רעיתו כתרצה ע"ש, ועיין פסקא ויהי ציום כלות משה הערה קל"ח, וצאנות דר"ש ס' תצז מקומם, חרצה יצאה חלד, ונמדרש צ"ר פ"ג איתא, ארצ"ג ד' שנות נקראו לארץ, ארץ תצל אדמה ארקא, ונמדרש מעלי פ"ח עשרה שנות לארץ, ארץ אדמה חרצה יצאה ארקא תצל חלד ראשית גי' שדה, ע"ש. וצ"ס' אוהל מועד חצז ארצעה פנים, ארץ אדמה תצל חלד. (עט) אליאב אבינר, הוא ע"פ הכתובים דה"א ז' י"ג וי"ד וע"ו, ואישי הוליד את זכורו את אליאב ואבינר השני ושמואל השלישי נתנאל הרביעי רדי החמישי אלס הששי דוד השביעי וצו"ר הלשון צקור, צננים השביעי חביב שנאמר דוד הוא השביעי, מלת "הוא" יותרת היא ולא ינכס במקרא. (פ) ויקרא אסא אל ה', הכוונה לכתובים שאחריו, ויגוף ה' את הכושים לפני אסא וגו', ה' עמכם וגו', ויבקשו וימנע להם. (פא) ר' אלעזר כ"ו, צו"ר מקום המאמר הזה לפני המאמר כל השביעין חביבין. (פב) ר' יוחנן, נאני צירושלמי ר"ה פ"ד ה"א. (פג) הוון מתקשיין, כ"ה צ"י אקספארד, וצו"ר הוון יתצין מתקשיין, וצירושלמי שם הוון יתצין מקשיי, פ"י הקצו קושיא על המשנה. (פד) תנינן, הוא במשנה ר"ה ריש פ"ד. (פה) כהנא, כ"ה צירושלמי וצו"ר וצ"י אקספארד, אלל צכ"י כרמולי ונילוקט אומר ופנחס, רצ כהנא. (פו) כתוב אחד אומר, עיין צצלי ר"ה כ"ט ע"ג, ומונא צרוקה ה' ר"ה סימן ר"ה צ"ס הפסיקתא. (פז) וצונון שיהי צא צצנת זכרון תרועה, עיין צמס' סופרים פ"ט ה"א, למד מזה לענין נוסח תפלת ר"ה, וכתב ח"ל אס תל ר"ה להיות צצנת אינו אומר יום תרועה אלא זכרון תרועה לפי שאין תקיעת שופר דוחה את הצצנת צצנולין משום גזירה ע"כ, וצ"ס' תניא רצחי ה' ר"ה סימן ע"ג כתב ח"ל, יש מן התכמים אומרים כשיצא ר"ה צחול אומרים את יום הזכרון הזה יום תרועה מקרא קודש, לפי שצחול תוקעין, וכשיצא צצנת אומרים זכרון תרועה, לפי שאין תקיעת צצנת, וכך מפורש בפסיקתא דר"ה, כתוב ה' אומר יום תרועה, וכתב אחד אומר זכרון תרועה, ה' אז כיצד, כאן צחול וכלן צצנת ע"כ, והדגרים האלה מנאחי צצנולי הלקט כ"י ערוגה העשירית

אבל לא תוקעין, (פח) רבי זעירא הוה מפקד לחבריה, עיילון ושמעון קלי' דר' לוי, דריש (פמ) דלית אפשר דליפק פרשתא דלא אלפא עליו, (צ) ודרש קמיהון כתוב אחר אומר יום תרועה יהיה לכם (במדבר שם), וכתוב אחר אומר זכרון תרועה יהיה לכם (ויקרא שם). בזמן שהוא בא בתול יום תרועה, ובזמן שהוא בא בשבת זכרון תרועה יהיה לכם, מזכירין אבל לא תוקעין, (צב) תני ר' שמעון בן יוחאי, יום תרועה יהיה לכם ועשיתם, במקום שהקרבנות קריבין, (צב) א"ר תחליפא בסרייא, בכל הקרבנות כתיב, והקרבנות, ובאן כתיב ועשיתם, אמר הקב"ה מכיון שנכנסתם לפני ברין ביום הזה, ויצאתם ברימוס, (צג) מעלה אני עליכם, כאלו היום בראתי אתכם בריה חדשה, הה"ד כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה וגו' (ישעיה ס"ו כ"א).

הסלת פסקא בחדש השביעי.

הערות ותקונים.

העשרית סימן רפ"ו, ודברי החיטא נוצעים נשם, ואף שנמצא זה שהציאו צם הפסיקתא נס צירושלמי ר"ה פ"ד ה"א וצו"ר שם פכ"ט, ונצנלי ר"ה כ"ט ע"כ, הציא רק מהפסיקתא, ועיין צטור ה' ר"ה סימן תקפ"ז הציא צם ר' שמואל בן פנאי מה שנמצא צמ' סופרים, כמו שהעיר מרן צ"י שם, וצרוקה ה' ר"ה סימן ר"א, אחר שהציא שם המצאת צם הפסיקתא (עיין הערה כ"ו) ס"ס, וכן יסד רבי שמעון צקרוצן של יום שני ע"כ כוונתו לפיט שמו מפלגים אקרא לאלהים עליון, חכם חניטיו לתקוע צזה חדש, יום זה אס יקרה צצנת קדש, זכרון תרועה מקרא קודש, טבעו אס צחול יצואכס, צו לתקוע צכל צנולכס יום תרועה יהיה לכם ע"כ, ועיין בן יוחאי שער ו' דלת כ"ד שהתעורר על דברי צנצלי שרשמי וירושלמי והמדרש, והוא גס צפסיקתא לפנינו, והאריך שם צטוב טעם ודעת ודבריו נכוחים למצין. (פח) ר' זעירא, יטו צירושלמי ר"ה פ"ד ה"א, וצו"ר פכ"ט צשומט זה צטעות המעתיקים, ופי' צה למצריי שציול לשמוע דרש ר' לוי, וצפסיקתא רצתי (פי' פסקא צחדה הצביעי), ר' אחי שלח לתלמידיו לשמוע את ר' לוי, והיה עוסק צפרשה זו אחר כתוב אחד כו' ע"כ, ומראה מהפסיקתא רצתי לקח דבריו מפסיקתא דילן, והעתיקם ללה"ק. (פמ) דלית אפשר כו', פי' שמי אפשר שצנא פרשה מידו שלח דרש עליה. (צ) ודרש קמיהון, צ"ל על ודרש קמיהון כמו שהוא צירושלמי ר"ה שם. (צא) תני רצצ"י, פה חסר וכצ"ל ארצצ"י ידחה צמקדש שחן יודעין זמנו של חדש, ואל ידחה צנצולין שחן יודעין זמנו של חדש תני רצצ"י כו', כמו שהוא צכ"י אקספארד וצרומולי וצו"ר וצילקוט אמור ופנחס שם צם הפסיקתא, ועיין ירושלמי ר"ה שם, וכן מצאתי מוצא צעשרת הדצרות (ח"צ מו' העיטור דף מ"צ ע"א), ח"ל צפסיקתא דרצ כהנא רצה, תני רצצ"י ידחה צמקדש שידעין זמנו של חדש, ולא צמדכיה שחן יודעין זמנו של חדש, וצירושלמי [ר"ה פ"ד ה"א] צאחד לחדש אלא מעתה אפילו צמקוס שחן [יודעין] שהוא צאחד לחדש ידחה, ותני רצצ"י והקרבנות צמקוס שהקרבנות קרצן ע"כ, צ"ל תני רצצ"י, וצ"ל והקרבנות צמקוס שהקרבנות קרצין. (צב) א"ר תחליפא צסרייא, צ"ל קסרייא, ומוצא צרוקה ה' ר"ה סימן ר"ג צם הפסיקתא, וצירושלמי ר"ה פ"ד ה"א הנוסחא א"ר תחליפא קיסרייא, קרייא אמר בן יום תרועה ועשיתם, ר' לעזר צי רצ"י יוסה צם ר' יוסי צר' קלרסא, צכל הקרבנות כתיב והקרבנות וכלן כתיב ועשיתם, א"ל הקצ"ה מכיון שנכנסתם לדין לפני צר"ה ויצאתם צשלוס מעלה אני עליכם כאלו צנרחתם צריה חדשה ע"כ, וכן י' לתקן צפסיקתא לפנינו, וצמדרש וי"ר עפ"י הירושלמי. (צג) מעלה אני עליכם, למאמר זה כיון צעל הטורים (צמדצ כ"ט צ) ח"ל ועשיתם, למור יעשו תשובה ואני מעלה עליכם כאלו הקרבנות כל הקרבנות, וצפסיקתא דורש כאלו נעשו צרית [צ"ל צריה] חדשה עכ"ל.